

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra anglistiky

Diplomová práce

Téma moře a tajemství v Melvillově románu
Bílá velryba a v Poeově Příbězích
Arthura Gordona Pyma

The Themes of the Ocean and Mystery in Melville's
Moby-Dick and Poe's Narrative of Arthur Gordon Pym

Vypracovala: Bc. Eva Steinsová
Vedoucí práce: PhDr. Kamila Vránková, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele aponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 12. 3. 2022

.....

Eva Steinsová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Kamile Vránkové, Ph.D., za její odborné vedení, trpělivost, cenné rady a ochotu. Dále bych ráda poděkovala mojí rodině za podporu při studiu.

Anotace

Náplní této diplomové práce je interpretace a porovnání námořních románů od dvou slavných amerických romantických autorů. Dotyční autoři jsou Herman Melville a jeho román *Bílá velryba*, a Edgar Allan Poe a jeho dílo *Příběhy Arthura Gordona Pyma*. Hlavním tématem této diplomové práce je tajemství moře a oceánu. Teoretická část přibližuje literárně historický kontext u obou zkoumaných autorů. Další kapitoly práce se soustředí na analýzu vybraných prvků a charakteristiku literárního směru romantismu, přičemž důraz bude kladen na symboliku moře a oceánu ve vybraných dílech.

Abstract

This diploma thesis focuses on the interpretation and comparison of two nautical novels written by famous American Romantic authors. These authors are Herman Melville and his novel *Moby-Dick*, and Edgar Allan Poe and his work *The Narrative of Arthur Gordon Pym*. The main theme of the thesis is the mystery of the sea and the ocean. The theoretical part interprets the literary and historical context of both analysed authors. Other chapters of the thesis focus on the analysis of typical attributes and on the description of Romanticism. Particular attention will be given to the symbolic character of the sea in the analysed works.

Obsah

Úvod	7
1 Vlivy na literární tvorbu Hermana Melvilla a Edgara Allana Poea.....	9
1.1 Složitě mládí a chybějící zázemí	9
1.2 Odlišnost od tehdejší společnosti.....	11
1.3 Kritika	13
1.4 Immanuel Kant a imaginace	15
1.5 Charakteristika literárního směru.....	17
1.5.1 Vznik romantismu	17
1.5.2 Vzneseno v romantické literatuře	20
1.5.3 Gotično a groteskno	22
1.5.4 Romantická koncepce přírody	26
2 Další romantičtí autoři	28
2.1 William Wordsworth	28
2.2 Samuel Taylor Coleridge.....	29
2.3 George Gordon Byron	31
2.4 Walter Scott	31
2.5 John Keats.....	32
2.6 Jules Verne.....	33
2.7 Victor Hugo	34
2.8 Nathaniel Hawthorne	35
2.9 Walt Whitman.....	36
2.10 Ralph Waldo Emerson	38
3 Symbolika moře a oceánu.....	40
4 Symbolika Bílé velryby	44
5 Zvířecí symbolika	47
5.1 Moby-Dick.....	47

5.2 The Narrative of A. G. Pym of Nantucket.....	50
6 Bouře.....	53
6.1 Moby-Dick.....	53
6.2 The Narrative of A. G. Pym of Nantucket.....	54
7 Lod' a posádka	56
Závěr	67
Summary.....	70
Seznam použité literatury	73
Primární zdroje	73
Sekundární zdroje	73
Internetové zdroje	74

Úvod

Teoretická část si klade za cíl přiblížit dva vybrané romantické autory, jejich život, a především vnější vlivy na jejich tvorbu. Analyzovaní autoři jsou Edgar Allan Poe a Herman Melville. Po individuální analýze každého z nich si tato práce klade za cíl provést následnou komparaci s dalšími romantickými autory té doby. Teoretická část se mimo jiné zaměřuje také na literární obsah děl od Melvilla a Poea. Důraz bude kladen především na odlišnost a specifičnost jejich tvorby. Vzhledem k literární době, ve které tito dva autoři žili, se výrazně odlišují od ostatních romantických autorů. Poe i Melville se právem řadí do temného romantismu, neboť hlavní náplní jejich děl je smrt, utrpení, zoufalství a další podobná témata. Temná strana lidské psychiky je téma, které prostupuje jejich tvorbou, a proto se tato práce zaměřuje také na symboliku temnoty, lidského zla a tajemna, která je pro oba autory zcela typická.

Praktická část této práce je zaměřena na analýzu Melvillova námořního románu *Moby-Dick* a Poeova románu *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*. Hlavní důraz je kladen především na porovnání symbolů spojených s tajemstvím a mořskou tematikou. Analýza obsahuje i vybrané úryvky z obou románů, díky kterým lze poukázat na zkoumané jevy a myšlenky Poea a Melvilla. Závěr poté obsahuje shrnutí obou rozborů, stanovení společných rysů těchto dvou románů a také rozdílů mezi nimi.

Jak E. A. Poe, tak i H. Melville byli vždy fascinováni mořem a oceány. Mořská tematika se v jejich dílech poměrně často vyskytuje, proto bylo vybráno téma tajemství moře a oceánu v jejich nejslavnějších románech. Hlavním cílem této práce je především analýza symbolů, souvisejících s mořem, přičemž hlavní důraz je kladen na tajemství v obou románech. Praktická část se mimo jiné zaměřuje na symboliku bouře, lodí a posádky, ale také na zvířecí symboliku, která se objevuje v analyzovaných dílech. Je zřejmé, že oba autoři dávají důraz především na ptačí symboliku. Přes Poeovu nejslavnější báseň *The Raven*, kde havran je symbolem smrti a beznaděje, se dostáváme také k symbolice dalších ptáků – například albatrose, kterého ve svém díle zmiňují oba autoři.

Největší pozornost je však upřena k Melvillově Bílé velrybě, která je nejpozoruhodnějším symbolem v románu *Moby-Dick* a která je v této práci detailně rozebrána. Velryba je sama o sobě záhadným stvořením a symbolizuje neproniknutelné tajemství.

Teoretická část

1 Vlivy na literární tvorbu Hermana Melvilla a Edgara Allana Poea

V této kapitole se zaměřuji především na kritiku a životní události, které ovlivnily dílo obou autorů. Ani jeden z autorů neměl jednoduché dětství, chyběla jim sociální jistota a zázemí, čímž byla bezpochyby ovlivněna jejich literární tvorba. Ačkoli jejich styl je poměrně odlišný, existuje řada událostí a elementů, které tyto dva světoznámé autory spojují.

1.1 Složitě mládí a chybějící zázemí

Edgar Allan Poe se narodil v Bostonu roku 1809 a již od útlého dětství musel čelit problémům v rodině. Jeho otec byl závislý na alkoholu a brzy po Edgarově narození rodinu opustil. Edgar zůstal sám s matkou, která však o pár let později zemřela. Malého Edgara se následně ujali manželé Allanovi, kteří mu sice poskytli potřebné vzdělání, ale nikdy ho neadoptovali. Kvůli svému pochybnému původu a společenskému postavení neadoptovaného sirotka nebyl Edgar příliš oblíbený ani u svých spolužáků. V pozdějším věku přišly na řadu finanční problémy. Mladý Edgar se přihlásil na prestižní University of Virginia a musel se poprvé zadlužit. Se svým náhradním otcem měl často spory. Narukoval do armády, kde zároveň započal svoji literární tvorbu. O pár let později se chudý Edgar Allan Poe přistěhoval ke své tetě z matčiny strany a brzy se také oženil se svou sestřenicí Virginií Clemmovou. Vojenské kariéry se posléze vzdal a začal se naplno věnovat psaní povídek a práci v novinách a časopisech.¹ Svůj první opravdový úspěch zažil až po vydání básně *The Raven* roku 1845 a stal se tak ústřední postavou literárního světa.²

E. A. Poea však opět dostihl krutý osud a jeho milovaná žena zemřela na tuberkulózu. Její smrt ho zdrtila, zapíjel svůj žal v alkoholu a vydával další básně. Zanedlouho se

¹ HUTCHISSON, James. *Edgar Allan Poe: Selected Poetry and Tales*. Peterborough: Broadview Press, 2012, s. 11-37. ISBN 9781554810468.

² GRAVES, Charles Marshall, ed. *Selected Poems and Tales of Edgar Allan Poe: Edited With Introduction and Notes by Charles Marshall Graves, B. A.* New York: Franklin Classics, 2018, s. 27. ISBN 9780344551123.

znovu zasnoubil, ale sňatek byl zrušen kvůli pochybnostem nevěsty a jejích přátel vůči Edgarově komplikované povaze. Štěstí se na Poea usmálo zanedlouho poté, neboť se v Richmondu znovu zasnoubil, a to se svou první dětskou láskou Sarah Elmirou Roystovou. Cestou na svatbu do New Yorku však Edgar při zastávce v Baltimoru náhle zmizel. Byl nalezen asi o pět dní později v deliriu a byl převezen do nemocnice, kde roku 1849 zemřel.³

Poeův život značně ovlivnil jeho tvorbu. Žil ve strachu a trpěl psychickými problémy. Je známo, že měl panický strach ze tmy a nemohl spát. Zvláště rok 1847 ukázal, že Edgar bojuje s démony, utápí se v depresi, a začíná se proto obracet k opiu a alkoholu. Šílenství a smrt procházejí jeho tvorbou jako dva základní elementy, které jeho osobnost zcela vystihují.⁴

Podobně složité dětství zažil také Herman Melville. Rovněž ho postihla náhlá smrt v rodině a náročný život v chudobě. Narodil se roku 1819 v New Yorku do početné rodiny, která byla z počátku dobře finančně zajištěná, vlastnila firmu a Melvillovi se tudíž dostalo potřebného vzdělání. Po smrti jeho otce však firma zkrachovala a rodina se dostala do finančních problémů. Herman Melville musel dočasně opustit školu a spolu se svým starším bratrem pomáhal zajistit rodinu.

Později dostudoval a ve svém životě vystřídal řadu zaměstnání, včetně učitelství. Nejvíce ho však později ovlivnila práce na moři. Nechal se najmout jako plavčík na obchodní loď a na moři strávil řadu let. Tato zkušenost pro něj byla významnou literární inspirací. Na jedné ze svých cest dokonce s lodí ztroskotal a byl zajat kanibaly. O pár měsíců později utekl a vrátil se do vlasti, kde se oženil a se svou ženou měl čtyři děti.⁵

Postupně začal vydávat své první romány, které byly zprvu, díky exotickému pozadí, velice populární. Později začal pracovat na velrybářské lodi. Jeho nejvýznamnější román

³ HUTCHISSON, James. *Edgar Allan Poe: Selected Poetry and Tales*. Peterborough: Broadview Press, 2012, s. 11-37. ISBN 9781554810468

⁴ CORTÁZAR, Julio. *Cuentos Completos: Prologo, traduccion y notas de Julio Cortazar by Edgar Allan Poe*. Španělsko: Augur Libros, 2008, s. 22. ISBN 9788493669126.

⁵ SPENGE MANN, William a Jessica F. ROBERTS. *Nineteenth– Century American Poetry*. New York: Penguin, 1996, s. 264. ISBN 9780140435870.

Moby-Dick vychází právě z jeho vlastních zkušeností na palubě velrybářských lodí a ze skutečné katastrofy velrybářské lodi Essex.

Jeho pozdější tvorba však neměla příliš velký ohlas, nebyla pochopena, a proto mnoho svých básní nevydal. Zemřel v New Yorku roku 1891 na srdeční zástavu a zanechal nedokončený román. Svého uznání se dočkal až několik let po své smrti. Mnoho jeho knih bylo nakonec přetištěno a jeho jméno začalo pomalu získávat sílu v literárním světě. Na počátku dvacátých let se stal známou postavou mezi čtenáři, a hlavně mezi kritiky. Světlo světa spatřil také jeho poslední román *Billy Budd, Sailor*, který byl vydán až roku 1924.⁶

1.2 Odlišnost od tehdejší společnosti

Ani jeden z autorů nebyl za svého života příliš pochopen. Poe byl doslova označený jako problémový autor. Společností nebyl uznáván, jednak pro své drogové a alkoholové závislosti, jednak kvůli svým strašidelným příběhům, které neodpovídaly tehdejšímu americkému literárnímu vkusu. Zatímco jen několik málo amerických spisovatelů (mezi nimi právě například Herman Melville) rozpoznalo jeho talent a genialitu, ve Francii se jeho příběhy staly poměrně vlivné a získaly si zájem mnoha básníků (mezi nimi například Charles Baudelaire, který mnoho jeho děl překládal do francouzštiny). V Americe byl však Poe silně kritizován.⁷

Melville se, na rozdíl od Poea, pohyboval v exotickém, kulturně různorodém prostředí a díky těmto zkušenostem si dobrovolně držel odstup od oficiální americké literatury a společnosti. Naučil se vnímat a popisovat jevy z více stran, zkoumat rozpory a víceznačnosti lidského chování, jednání a myšlení. Na svých cestách měl možnost srovnávat nejrůznější kultury a pozorovat, jak západní civilizace mění a ničí přírodní národy. Melvillovi chyběl optimismus a jeho dílo stylově ani žánrově nezapadalo do tehdejší doby. Nepsal zábavnou četbu a jeho dílo se obecně nepovažovalo za realistické. Přestal tedy psát prózy, uzavřel se do sebe a začal postupně upadat v zapomnění.⁸

⁶ Herman Melville Biography. *The Biography.com website* [online]. 2014 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://www.biography.com/writer/herman-melville>

⁷ MOSKOWITZ, Samuel. *The Man Who Called Himself Poe*. New York: Doubleday, 1969, s. 11. ISBN 9780385085373.

⁸ PAVLOVSKÝ, Jakub. Kam až lze sledovat sen? *Host 7 dní online* [online]. 2019 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <http://www.h7o.cz/kam-az-lze-sledovat-sen/>

Je zřejmé, že E. A. Poe a Herman Melville odhalují temnou stránku lidské psychiky prostřednictvím svého zaměření na hrůzné události, vraždy a další tragédie. Dosahují toho především v souvislosti s tématem smrti, které je v jejich dílech zcela evidentní:

„When the old man looked at me with his vulture eye a cold feeling went up and down my back; even my blood became cold. And so, i finally decided i had to kill the old man and close that eye forever! So you think that i am mad? a madman cannot plan.“⁹

„The harpoon was darted; the stricken whale flew forward; with igniting velocity the line ran through the grooves;—ran foul. Ahab stooped to clear it; he did clear it; but the flying turn caught him round the neck, and voicelessly as Turkish mutes bowstring their victim, he was shot out of the boat, ere the crew knew he was gone. Next instant, the heavy eye-splice in the rope’s final end flew out of the stark-empty tub, knocked down an oarsman, and smiting the sea, disappeared in its depths.“¹⁰

Melville a Poe mají tedy většinou tendenci soustředit se na ignorované temné aspekty lidského života. Svým zájmem o tyto aspekty se nejvíce odlišují od ostatních autorů té doby, kteří se zaměřovali spíše na světlejší stránky skutečnosti. Příkladem by mohl být soudobý americký spisovatel James Fenimore Cooper, který psal dobrodružné romány z evropského prostředí, aby objasnil přednosti americké vlády a dalších amerických institucí. Jeho cestovní deníky oplývaly především láskyplným srovnáváním jeho rodné země s vychvalovanou slávou Evropy.¹¹

Jak je naznačeno výše, Melville ani Poe se nevyhýbají kontroverzním tématům, jako je psychologický zájem o nelichotivé stránky povahy člověka, zvláště její sebestředné zaměření, které, pokud převládne, může vyústit v tragédii. Příkladem je hlavní postava z povídky *The Tell–Tale Heart*, která zavraždí starého muže jen „kvůli“ jeho oku, jež ho

⁹ POE, Edgar Allan. *Edgar Allan Poe, Storyteller: Seven Stories Adapted from the Original* [online]. 2013 [cit. 2021-11-12] s. 64-65. ISBN 9781624250.

¹⁰ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 135. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹¹ BECKER, George J. *James Fenimore Cooper and American Democracy* [online]. USA: National Council of Teachers of English, 1956 [cit. 2021-11-17], pp. 325 ISSN 00100994. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/372369>

irituje, nebo kapitán Achab v románu *Moby-Dick*, který sobecky prahne po pomstě a nic jiného ho nezajímá.

1.3 Kritika

Edgar Allan Poe byl básník, povídkář, esejista, ale také literární kritik. To, co mají jeho díla společného, je především kompozice. Téma, struktura a rozsah jeho práce byly vždy pečlivě naplánovány a rovněž slovník byl vybírán s nesmírnou péčí.

Poe napsal téměř tisíc esejů, recenzí, článků, sloupků a kritických sdělení, která se objevovala v časopisech, novinách a ročenkách. Byl mezi prvními, kdo navrhli stanovení norm, podle nichž by se měla posuzovat literární díla. Vytvořil svou vlastní vizi toho, co představovalo dobrou literaturu, a to díky studiu spisovatelů, kteří sahali od Platóna a Aristotela až po Milтона a Coleridge. Jeho vlivná teorie „jednoty účinku“ uvádí, že autor povídky by měl vytvořit příběh tak, aby odpovídal jednomu celkovému účelu nebo účinku. Poe věřil, že jeho role jako literárního kritika zahrnovala odhalování špatného psaní, a požadoval, aby američtí spisovatelé splňovali vyšší standardy. Jeho kritické recenze zahrnovaly podrobné technické zkoumání dané práce a jeho postřehy se pohybovaly od poukazování na gramatické chyby až po odhalování nelogických úvah. Vtipný způsob, jakým Poe formuloval svoje kritiky, pomohl zvýšit oběh časopisů, pro které pracoval, zatímco jeho drsnější recenze mu vytvořily nepřátele a pomohly mu získat přezdívku „muž s tomahawkem“. Mezi hlavní myšlenky jeho literární kritiky patřilo přesvědčení, že dílo by mělo být přezkoumáno z hlediska vlastní hodnoty, a že neliterární kritéria, jako spisovatelův původ nebo sociální postavení, by neměla být relevantní. o více než století později přijali stejný přístup moderní kritici (například Allen Tate, John Crowe Ransom nebo R. P. Blackmur).¹²

Poe byl velmi ambiciózní a snažil se prosadit jako kritik a literární vůdce v Americe, ale aby to dokázal, musel mít přehled o literatuře i historii. Byl novinářem se zaujetím pro všechno, co bylo současné, při hledání dalších znalostí, které potřeboval, byl nucen maximálně využít příručky a encyklopedie. Nejvíce ho ovlivnila díla již zmíněného Samuela Taylora Coleridge. Především jeho *Biographia Literaria* byla pro Poea doslova

¹² Edgar Allan Poe and Literary Criticism. *National Park Service* [online]. [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/articles/poe-literarycritic.htm>

pokladem, protože obsahovala nejen souhrn filozofických škol a kritiky, ale také odkazovala na různé zdroje, ke kterým by se jinak Poe nedostal.¹³

Herman Melville se zabýval především kritikou moderní společnosti, která se uzavírala do kanceláří a obecně do interiérů. Ve svých dílech řešil především témata hledání smyslu života,¹⁴ a v podstatě tak začal zavádět do americké literatury nový žánr. V jeho nejslavnějším románu *Moby-Dick* se jedná o něco více než jen o faktický popis lovu velryb v jižním Pacifiku, doplněný o dobrodružství mladého velrybáře. Jedná se o záhadné dílo, kde se objevuje tajemná bílá velryba. Kolem této velryby Melville spřádá symboliku, spekulace, filozofii a alegorii o životě, Bohu, člověku a lidském stavu. Slovy N. Mambrola, Melville vytvořil epickou romanci, která se přibližuje mytologii.¹⁵ *Moby-Dick* s encyklopedickým záběrem a ohromným rozsahem se zabývá především metafyzickými otázkami, a proto toto dílo nebylo ve své době čtenáři ani kritiky příliš oceněno.

Jak již bylo zmíněno, společnost se dle Melvilla uzavírala do interiéru a nestarala se o nic jiného. Melvillova kritika moderní společnosti se pak objevuje především v povídce *Bartleby, the Scrivener*. Písař Bartleby má povinnost vykonávat svoji jednotvárnou kancelářskou činnost. Ze strachu však odmítá komunikovat s ostatními zaměstnanci i se svým nadřízeným:

¹³ POE, Edgar Allan a Gary Richard THOMSON. *The selected writings of Edgar Allan Poe: authoritative texts, backgrounds and contexts, criticism*. New York: W.W. Norton & Co., 2004, s. 789. ISBN 9780393972856.

¹⁴ ULMANOVÁ, Hana. Já bych prosím raději ne. Herman Melville se zabývá otázkou, zda-li v jazyce můžeme vůbec něco smysluplného říci. *Český rozhlas* [online]. leden 2021 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/vrcholy-americke-klasicke-prozy-kteri-autori-19-stoleti-nemeli-chybet-v-zadne-8402465/2>

¹⁵ Nasrullah Mambrol. Analysis of Herman Melville's Novels. *Literary Theory and Criticism* [online]. 2018 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://literariness.org/2018/07/12/analysis-of-herman-melvilles-novels/>

“Bartleby! quick, i am waiting.”

I heard a slow scrape of his chair legs on the uncarpeted floor, and soon he appeared standing at the entrance of his hermitage.

“What is wanted?” said he mildly.

“The copies, the copies,” said i hurriedly. “We are going to examine them. There”—and i held towards him the fourth quadruplicate.

“I would prefer not to,” he said, and gently disappeared behind the screen.¹⁶

Hlavním tématem je tedy chybějící komunikace, hledání smyslu života a také pocit, že člověk je společností zahrán do kouta a následně je paralyzován. Těmto tématům se věnovali především modernisté ve dvacátých letech dvacátého století (u nás například Franz Kafka). Herman Melville byl tedy uznáván právě až od této doby, ale za jeho života ho společnost nechápala.¹⁷

1.4 Immanuel Kant a imaginace

Následující kapitola se stručně zaměřuje na popis mentálních stavů, které zkoumal Immanuel Kant ve svém estetickém díle *Observation on the Feeling of the Beautiful and Sublime*. Zároveň se tato kapitola zaměřuje na souvislost Kantovy tematiky s analyzovanými díly.

Ústředním tématem Kantovy studie je krásno a vznešenost. Hlavní rozdíl mezi krásnem a vznešeností podle Kanta spočívá v tom, že krásno okouzluje a vzbuzuje radost, ale může být malé a pomíjivé. Vznešenost však chápe jako něco „velkého“, co vzbuzuje úctu a obdiv. V Kantově pojetí se vznešenost vynořuje jako důležitá morální složka osoby. Domnívá se tedy, že člověk sám o sobě představuje ono vznešené. Kantova analýza vznešenosti se zaměřuje také na meze lidské zkušenosti. Krásno podle Kanta samo o sobě

¹⁶ MELVILLE, Herman. *Bartleby, the Scrivener: a Story of Wall-Street* [online]. EBook-No 11231. USA: Project Gutenberg, 2004 [cit. 2021-11-17], s. 8. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/11231/pg11231.html>

¹⁷ ULMANOVÁ, Hana. Já bych prosím raději ne. Herman Melville se zabývá otázkou, zdali v jazyce můžeme vůbec něco smysluplného říci. *Český rozhlas* [online]. leden 2021 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/vrcholy-americke-klasicke-prozy-kteri-autori-19-stoleti-nemeli-chybet-v-zadne-8402465/>

spočívá v omezení, ale vznešeno nás vede k úplné neomezenosti. Můžeme se tak dostat až za hranice naší rozumné omezené povahy.¹⁸

V díle *Moby-Dick* kapitán Achab tuto hranici viditelně překračuje. Je si zřejmě vědom rizika, které obnáší plavba velrybářské lodi po oceánu a samotná honba za Bílou velrybou, ale je slepě veden touhou po pomstě a snaží se vzepřít vyšším silám (například síle oceánu, a hlavně samotné Bílé velrybě). To se v závěru stane jeho osudovou chybou.

V analyzovaných dílech je hlavním tématem tajemství. To představuje v obou dílech oceán. V *Moby-Dickovi* symbolizuje tajemství také Bílá velryba, která je viditelným obrazem života oceánu a honba za ní je v podstatě metaforou lidského boje s přírodou, a v této souvislosti i s lidskou přirozeností. Oceán je něco neznámého, co nás přesahuje a nedá se vysvětlit. To je zároveň i zdrojem vznešena. Je to něco, co přesahuje člověka a jeho dosavadní zkušenosti.

Kant ve své studii rozlišuje dva druhy vznešenosti. Prvním druhem je vznešenost matematická a druhým vznešenost dynamická. Vznešenost matematická představuje něco, co se rodí z pochopení absolutní velikosti a vzbuzuje představu nekonečna, zatímco analýza vznešenosti dynamické čerpá z konfrontace člověka s vyššími silami (například síla přírody, různé formy násilí, hrozby destrukce atd.) a bezvýznamnosti jeho vztahu k nim. Tato moc nemá nad lidským rozumem žádnou skutečnou vládu, nicméně může snadno vyvolat strach a fyzicky člověka zničit. Právě uznání vlastních limitů a bezmoci se podle Kanta stává předpokladem velikosti: důraz je kladen především na nepokořenou lidskost při setkání s vyššími silami a na možnost duchovní transcendence ve chvílích bezmoci.¹⁹

Zahrnutí morálního významu do zkušenosti vznešena souvisí s Kantovým pojetím imaginace. Poukazuje na schopnost člověka představit si sebe sama jako morálně odolného i tváří v tvář zkáze. Tento odpor Kant spojuje se skutečnou hrozbou (například v bitvě) a popisuje stav mysli, který je „nad hrozbami nebezpečí“ a nad realitou lidské konečnosti

¹⁸ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the Sublime: From Ballads and Gothic Novels to Contemporary Anglo-American Children's Literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2019, s. 27. ISBN 978-80-7394-753-8.

¹⁹ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the Sublime: From Ballads and Gothic Novels to Contemporary Anglo-American Children's Literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2019, s. 28. ISBN 978-80-7394-753-8.

nebo fyzického omezení. Podle Kanta je to schopnost představivosti, která umožňuje tento vzdor vytvářením nepředstavitelného. Paradoxně právě uznání limitů může inspirovat myšlenku neomezenosti. Imaginace může být pro umělce něco jako produktivní schopnost poznání a mocný činitel v procesu tvorby. Zkušenost může být přetvořena obrazem. Neviditelnému je dána forma a jsou překročeny hranice předkládáním věcí, které leží za hranicemi této zkušenosti. Prostřednictvím metafor se tak utváří most mezi viditelným a neviditelným, konečným a nekonečným, krásným a vznešeným.²⁰ Člověk tedy dokáže rozpoznat hranice mezi představitelným a nepředstavitelným. Achab však tuto představu a přítomnost neznámého odmítá, neboť mu připomíná vlastní slabosti. Neexistuje pro něj žádné omezení. Bílá velryba je jeho úhlavní nepřítel, do které si své slabosti promítá a musí ji tedy za každou cenu zničit. Věří, že se tak zbaví i své bezmoci, což je osudový omyl. Je neschopen si přiznat své vlastní limity, což vyústí v závěrečnou katastrofu.

1.5 Charakteristika literárního směru

Následující kapitola se týká významného literárního směru – romantismu, do kterého lze zařadit Edgara Allana Poea i Hermana Melvilla.

1.5.1 Vznik romantismu

Literární směr romantismus vznikl ve Francii na konci 18. století. Ke zrození romantismu přispěla především skutečnost, že Evropa byla na počátku 19. století ovlivňována ideály probíhající Velké francouzské revoluce. V tomto období se očekávalo, že společnost bude uplatňovat přirozené mezilidské vztahy, jejichž hlavními rysy jsou například přátelství, rovnost a upřímnost. V této době rovněž došlo k ukotvení kapitalismu a růstu společenské kritiky. Člověk, který se pohybuje v takovéto společnosti, není pochopen, a tak se stahuje do sebe a vytváří si svůj vlastní ideální obraz. Tím vzniká romantismus.²¹

²⁰ Tamtéž, s. 29.

²¹ RAPPORT, Michael. *Evropa devatenáctého století*. Praha: Vyšehrad. Dějiny Evropy (Vyšehrad), 2011. S. 43-44. ISBN 978-80-7429-061-9.

Pro romantické autory je typický soucit s chudými lidmi a kritika lhostejnosti. Příkladem je Melvillovo dílo *Redburn*, které kromě líčení dalších námořních plaveb ukazuje reálný život chudých lidí a jejich utrpení:

„But again i looked down into the vault, and in fancy beheld the pale, shrunken forms still crouching there. Ah! what are our creeds, and how do we hope to be saved? Tell me, oh Bible, that story of Lazarus again, that i may find comfort in my heart for the poor and forlorn. Surrounded as we are by the wants and woes of our fellowmen, and yet given to follow our own pleasures, regardless of their pains, are we not like people sitting up with a corpse, and making merry in the house of the dead?“²²

Romantismus označuje mimo jiné také životní styl a umělecký směr. Lze říci, že zahrnuje všechna odvětví od umění, malířství, sochařství, architektury až po literaturu. Je v silném rozporu s tradicí a racionalismem a hlavním cílem je uvolnit imaginaci a jazyk. V literatuře je jednotvárná pravidelnost nahrazena pružnějším řádem. Jak bylo zmíněno v přechozím odstavci, romantický hrdina se cítí být vyloučen ze společnosti, které se bojí, a bývá často nepochopen a neuznáván. Právě tato nespokojenost, bezmoc a pocity frustrace vedou ke vzniku romantismu.

Romantismus nám ukazuje zásadní rozdíl mezi realitou a sny. To, co je klíčové, jsou sny a fantazie, které se většinou týkají návratu do minulosti, uzavření se do svého nitra a vymezení se proti tehdejší společnosti. Pro romantismus je typická exaltace vlastního já, které trpí a nenachází klid. Jak již bylo naznačeno, romantismus upřednostňuje představivost a citovost před klasickým rozumem. V poezii se projevuje jako velkolepý rozkvět subjektivní lyriky. Lyričnost je vyjádřená intenzivním vnímáním sounáležitosti s přírodou a celým lidstvem.²³ „Přírodu!“ volal Victor Hugo, „Přírodu a pravdu!“ a jinde: „Vše, co je v přírodě, je v umění.“²⁴

Ve skutečnosti však existuje pluralita různých typů romantismu jako zcela odlišných myšlenkových komplexů. V případě romantismu je otázka terminologie, jejího rozšíření

²² MELVILLE, Herman. *Redburn: His First Voyage* [online]. The Project Gutenberg, 2003 [cit. 2022-05-01]. Chapter 36. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/8118/8118-h/8118-h.htm>

²³ LAGARDE, André a Laurent MICHARD. *Francouzská literatura 19. století*. Praha: Garamond, 2008, s. 10-11. ISBN 978-80-7407-026-6.

²⁴ *Tamtéž*, s. 11.

a ustálení zvláště komplikovaná. Sémantická historie termínu „romantický“ byla v raných fázích velmi důkladně prostudována ve Francii, Anglii a Německu. V jiných zemích se mu však bohužel věnovala malá pozornost. Stejně tak je velice obtížné zjistit, kdy a která literární díla byla poprvé označena jako „romantická“.²⁵

Rok 1824 ukázal, že neexistuje pouze jeden romantismus. V této době bylo hlavním úkolem sestavit soubor definic tohoto uměleckého směru. Cíl však nebyl splněn, neboť se nepovedlo najít společného jmenovatele pro pestré soudy různých kritických autorit. Americký historik Arthur O. Lovejoy ironicky poznamenal, že nesouvislost významů, v nichž se termín používal, rostla zároveň s jejich počtem. Literární věda není podle něj schopna vzdát se problematického pojmu „romantismus“.²⁶ v díle *Essays in the History of Ideas* (v kapitole „On the Diserimmation of Romanticisms“) Lovejoy říká: „*The one really radical remedy – namely, that we should all cease talking about Romanticism – is, i fear, certain not to be adopted. It would probably be equally futile to attempt to prevail upon scholars and critics to restrict their use of the term to a single and reasonably well-defined sense.*“²⁷

Lovejoy následně nastínil komparativní přístup. Pochopení romantismu se nedá dosáhnout poznáním různých protichůdných jevů, které jsou romantismu přisuzovány. Romantismus je potřeba chápat jako „romantismy“ – tedy jako soudržnost myšlenkových složek nebo uměleckých forem, které se mohou objevit současně v jedné kultuře.²⁸

„*Není sporu, že romantismus patří v dějinách evropské a americké kultury k nejvlivnějším a nejintenzivnějším proudům.*“²⁹

²⁵ WELLEK, René. *The Concept of "Romanticism" in Literary History. I. The Term "Romantic" and Its Derivatives: Comparative Literature* [online]. University of Oregon: Duke University Press, 1949, (1), pp. 1-3 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1768457?seq=1&cid=pdf-reference#reference_tab_contents

²⁶ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005, s. 10. ISBN 80-246-1060-4.

²⁷ LOVEJOY, Arthur O., ABRAMS, M.H., ed. *English Romantic Poets: Modern Essays in Criticism: Cornell University*. 2nd edition. London Oxford New York: Oxford University Press, 1975, s. 7. ISBN 978-0195019469.

²⁸ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005, s. 10. ISBN 80-246-1060-4.

²⁹ *Tamtéž*, s. 12.

Oprávněně si tak činí nárok na to být považován za jeden z posledních stylotvorných směrů, který zasáhl nejen všechna umění, ale také oblast životního stylu, každodenní kultury a společenské komunikace.³⁰

1.5.2 Vznešeno v romantické literatuře

Příklady vznešena v romantické literatuře ukazují na základní změnu jeho chápání od počátku preromantismu do poloviny 19. století. Přírodě, její nekonečné velikosti a mnohotvárnosti odpovídá mohutnost a mnohotvárnost básníkovy citu, sjednocující lidstvo. Vznešenost, která nemůže být v přírodě nijak uchopena, je však možné vyjádřit tvůrčím uměleckým gestem, který má jasný estetický cíl. U raných anglických romantiků se můžeme setkat s komplexnějším pojetím vznešena, které se snaží vyvážit přírodní energii, morální přirozenost člověka a tvůrčí schopnosti umělce, zvláště pak jeho imaginaci.³¹

Příkladem je tvorba anglického preromantika Williama Wordsworthe. Myšlenková struktura jeho textů je rozvedením analogie přírodních sil a lidské smyslovosti. Zdůrazněna je především tvořivá schopnost smyslů a básníkovy vnímání – tedy to, co je romantiky nazváno imaginací. Imaginace odkazuje k vznešené moci, která zcela nahrazuje mohutnost přírody. Hrbata a Procházka připomínají, že mluvčí Wordsworthovy poémy oslovuje „své vlastní já jako záhadného cizince“, obdařeného boží mocí a „strašlivou energií nevědomí“.³²

Toto pojetí vznešena ukazuje cestu jeho dalšího vývoje – právě například v Melvillově *Moby-Dickovi*. Důležité je ale také v gotickém románu, kde hlavním tématem je rozpolcení osobnosti.³³

Moby-Dick výrazně přehodnocuje romantické pojetí vznešena, které stojí na představě morálního řádu člověka, transcendence a transgrese. Diskursivní a politický rámec symboliky vznešena je projektován do prostoru oceánu. Přitom je také odděleno vznešeno založené na nekonečnosti vesmíru a mohutnosti přírodních sil od představ, které si o něm vytváří člověk. Jak připomíná Martin Procházka, Bílá velryba není pouze biblická

³⁰ *Tamtéž*, s. 12.

³¹ *Tamtéž*, s. 128-129.

³² *Tamtéž*, s. 130.

³³ *Tamtéž*, s. 130.

nestvůra nebo jakýsi „jiný bůh“ a zároveň mořská obluda, která demonstruje svou moc. Představuje jiný, neznámý svět přírody a oceánu, na nějž se nevztahují kategorie lidského poznání ani kulturní symbolika.

Melville se pokouší vyjádřit jinakost přírody právě v prostoru a tématu oceánu. V *Moby-Dickovi* se snaží přiblížit k této jinakosti různým způsobem: v tématice matematického nekonečna času, prostoru a rytmu, dále v častých motivech nekonečné hlubiny, spojených s hloubkou nevědomí, a v neposlední řadě v pojetí oceánu a světa velryb jako meze lidských dějin. Po zhroucení všech impérií budou velryby volně plout nad sídly vládců – Tuillieremi a palácem Hampton Court.³⁴

Moc oceánu je však něco více než předzvěst zániku dějin. Právě z ní čerpá vypravěč Ishmael svou autoritu. Ironicky se obrací k moci oceánu jako k “velkému loďstvu velryb“, a také k Bílé velrybě, která je jakýmsi nepolapitelným fantomem. Svě vlastní reprezentace této jinakosti Ishmael pojímá celkem ironicky, což zdůrazňuje poukazováním na otevřenost vědění a také tvůrčího procesu. V kontrastu s Ishmaelovou ironií, která je také vypravěčskou a kompoziční strategií, stojí démonická sebestřednost a sobectví kapitána Achaba, který místo obchodní plavby velrybářské lodi pronásleduje Bílou velrybou. Jak již bylo zmíněno, pro Achaba znamená příroda hranici vlastních sil a nesnadnou překážku v expanzi svého já do světa. Achab se navíc snaží ztotožnit svou vůli a cíl (zabít Bílou velrybu, která ho připravila o nohu) s mocí techniky, dobývající americký kontinent. Cílem a zároveň symbolickým smyslem kapitána Achaba je likvidace jinakosti, kterou představuje právě Bílá velryba a také celý oceán. Jinakost Bílé velryby je radikální odlišností a neuchopitelností přírody. Achab spatřuje v přírodě pouze nečitelné fantasma reality, v němž se ukrývá nepostižitelná a rozvratná moc.³⁵ Tato síla je symbolem mytického obrazu Bílé velryby, který podle Procházky nahrazuje skrytého „hněvivého Boha“ puritánů. Bílá velryba je z Achabova pohledu vykreslena jako vraždící příšera, která je spojena s fantastickými představami velrybářů o extrémní a smrtonosné síle, nahánějící strach. Představuje „hrůzu smrti, která už není křesťanskou a ztrácí mystiku zmrtvýchvstání,“ takže ani neexistuje žádná brána k věčnému životu. Věčnost se prolíná dohromady s momentem kruté smrti a ti, kteří se pokusí Bílou velrybu zabít, budou strženi do střelhbité

³⁴ *Tamtéž*, s. 133.

³⁵ *Tamtéž*, s. 134.

věčnosti.³⁶ Pro Ishmaela je bělost Bílé velryby symbolem jinakosti. Bělost nakonec není vlastností empirické přírody, ale představuje prázdnotu přírodních znaků a absenci jejich významu. Je to jakýsi univerzální znak neexistence smyslu v přírodě. Melvillova ironická strategie nás tedy dovádí až k nejzazším možnostem romantického pojetí vznešena. Nekonečná moc přírody se přeměňuje ve znak absence jednotícího smyslu ve vesmíru. Kantovo pojetí vznešena jako symbolického vyjádření konečného smyslu lidské existence se tak jeví jako marný hon za fantomy. Důraz, který je kladen na spojitost jiného světa oceánu s hlubinou lidského podvědomí, nám ukazuje jeden z důležitých směrů transformace vznešena v hrůzostrašném románu, a do jisté míry také v romantické grotesce.³⁷

1.5.3 Gotično a groteskno

Termín *gotično* (gothic) nebo „gotický“ se značně rozšířil v období klasicismu. Označoval nejenom architektonické tendence, ale také středověkou literaturu, a dokonce i středověký způsob myšlení. Étienne Souriau ve své *Encyklopedii estetiky* pod pojmem gotický označuje:

1. Určité historické období (většinou středověké)
2. Rozdíl mezi takto označovaným obdobím a uměním antickým, ke kterému se daná doba znovu navrácí
3. Hanlivé soudy o směrech a tendencích určitého historického období, na které příslušníci nové doby pohlížejí jako na směry primitivní a nevkusné (dobrý vkus totiž pro ně znamená „vznešenou jednoduchost“, která stojí v kontrastu s gotickými formami)³⁸

³⁶ *Tamtéž*, s. 130.

³⁷ *Tamtéž*, s. 134.

³⁸ SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994, s. 303. ISBN 80-85605-18-X.

Postupem času pejorativní charakter pojmu gotický ustupuje do pozadí, a to právě v období preromantismu a romantismu. Gotická architektura se stává vzorem pro architektonický směr, který je charakteristický návratem ke středověkým stylům. Dekorativní prvky a gotická tajuplnost staveb okouzlovaly, ale také inspirovaly romantickou představivost.³⁹

Pojem gotický se začal nejvíce používat v Anglii kolem první poloviny 18. století. Postupně však tento pojem přestal být vázán pouze k architektuře, ale začal se používat také pro vyjádření obecné stylové kvality v literatuře, a týkal se navíc životního stylu. Profiloval jako umělecký řád a také jako temná stránka osvícenského racionalismu.⁴⁰

V americkém gotičnu však nehraje gotická architektura téměř žádnou roli. „*Nejdůležitějším rysem americké gotiky je nestabilitnost racionality, rozpad rozumově definovaného subjektu a přetrvávání iracionalismu v jeho nejrůznějších podobách.*“⁴¹ Došlo ke zmizení osvícenského kontrastu mezi světlem rozumu a temnotou gotické hrůzostrašnosti. Svět rozumu, který je zredukovaný na individuální subjektivitu, se rozštěpí a rozpadne.⁴² Rozštěpením individuality vzniká motiv dvojnictví, se kterým se můžeme setkat právě v próze Edgara Allana Poa.

Příkladem by mohla být Poeova povídka *The Fall of the House of Usher*, kde je dvojnictví transformováno do velmi blízkého vztahu bratra a sestry Usherových: „*As we placed the lady Madeline in this room of horror i saw for the first time the great likeness between brother and sister, and Usher told me then that they were twins — they had been born on the same day. For that reason the understanding between them had always been great, and the tie that held them together very strong.*“⁴³

Pojem *groteskno*, z italského *grottesco* (la grotta= jeskyně), vznikl v 16. století v souvislosti s objevem podzemních prostor antických lázní a paláců s nástěnnou a štukovou

³⁹ *Tamtéž*, s. 303-304.

⁴⁰ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005, s. 135. ISBN 80-246-1060-4.

⁴¹ *Tamtéž*, s. 151.

⁴² *Tamtéž*, s. 151.

⁴³ POE, Edgar Allan. *Edgar Allan Poe, Storyteller: Seven Stories Adapted from the Original* [online]. 2013 [cit. 2022-3-3] s. 29. ISBN 9781624250.

výzdobou. Groteskou je označen ornamentální motiv rostlin, zvířat a lidí (reálných nebo fantazijních). Charakteristická je směsice kouzla a fantazie, ale také jde (jak tvrdí francouzský malíř Claude-Henri Watelet) o druh výsměchu, který však nepostrádá moudrost. Grotesky v původním významu slova zdobily stěny, klenbu atd. Do konce 19. století byla za synonymum grotesky považována arabeska a oba pojmy označovaly rozmarnou imaginaci. E. A. Poe dokonce jednu sbírku svých povídek nazval *Tales of the Grotesque and the Arabesque*, čímž oživil spojení tradičních termínů.⁴⁴

Vedle fantazijních motivů, které grotesky používaly, se termín groteska začal postupně používat ve významu zruďný, nestvůrný nebo fraškovitý. „*Groteskno můžeme definovat jako spojování prvků frašky, bizarnosti a pitoreskna, je to jakýsi průsečík řady prvků.*“⁴⁵ Mezi tyto prvky se však řadí také komično, absurdní komické prvky, a v neposlední řadě také prvky z oblasti fantastična. Groteskno se sice poprvé objevilo ve výtvarném umění, brzy však proniká i do literatury.⁴⁶

V romantické literatuře začíná groteskno převládat až později, a to zejména ve francouzském frenetickém románu a v americkém černém humoru. Na odvrácenou stranu osvícenského racionalismu ukazují hlavně motivy temnoty. Motivы temnoty probouzejí imaginaci, která umožňuje spatřit výjevy z dávných časů. Dochází tedy ke spojení temnoty s dávnou minulostí. Na jedné straně přináší temnota zniternění a rodí se v ní individuální religiozita. Na druhé straně bývá temnota spojena s děsem nebo barbarstvím. Zniternění však nemusí být pouze zduchovněním, ale může také vést k vyprázdnění smyslu světa a k putování duše i rozumu vstříc temným a neznámým silám.

O přechodu od architektonické inspirace gotického románu k „hrůze pocházející z duše“ mluví E. A. Poe v předmluvě k již zmíněné sbírce povídek *Tales of the Grotesque and Arabesque*:⁴⁷ „*If in many of my productions terror has been the thesis, i maintain that*

⁴⁴ SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994, s. 307. ISBN 80-85605-18-X.

⁴⁵ *Tamtéž*, s. 307.

⁴⁶ *Tamtéž*, s. 307.

⁴⁷ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005, s. 136-137. ISBN 80-246-1060-4.

*terror is not of Germany, but of the soul,— that i have deduced this terror only from its legitimate sources, and urged it only to its legitimate results.*⁴⁸

V Poeových povídkách přechází hrůzostrašná gotická próza v grotesku, která má poměrně široké spektrum: od filozofické alegorie přes psychologický horor až k monstrózním nebo absurdním výplodům techniky. Tato grotesknost spočívá v přehánění rysů hrůzostrašné prózy. „*Námět (mé povídky) je až příliš hrůzný,*“ říká Poe, ale toto dílo vyniká nad jiné hrůzostrašné příběhy hlavně stylem a provedením: „*Směšné je vystupňováno v groteskno, hrozivé je přibarveno na strašlivé, vtipné je přehnáno do burleskna a zvláštní přeměněno v podivné a mystické.*“⁴⁹

Poeova groteska se vyznačuje především tím, že v některých povídkách se technologie proměňuje v sílu hrůzy. Absurdní výplody techniky jsou asi nejlépe vykresleny v povídce *The Pit and the Pendulum*, kde jsou děsivé zážitky hlavního hrdiny z inkviziční kobky výsledkem smrtícího stroje, který funguje na základě matematických a geometrických vztahů (souhra pohybů stěny kobky a kyvadla).⁵⁰ Autorova grotesknost je tedy ve své podstatě technologická. Technologie však není pouze silou odcizení a rozpadu, ale současně je také transgresí – překročením mezí racionality i jazykových možností.⁵¹

Jak zmiňuje Hrbata a Procházka, Poeovy groteskní horory jsou vždy součástí duchaplné hry se čtenářem. V té dochází k regeneraci zničeného rozumu ve formě strategie (např. detektivní zápletky). Jde mu především o prvotní šok čtenáře a zmatení jeho očekávání. Nakonec však nastane nečekané rozuzlení příběhu. Rozuzlení Poe někdy vědecky vysvětluje, to ale nemění transgresivní povahu jeho příběhů a vypravěčských strategií. Ve hře se čtenářem tak dochází k překročení mezí světa „zdravého rozumu“ a mezí daných vědeckým poznáním. Hra se čtenářem, kterou Poe romanticky vykládá jako svobodnou hru imaginace, je v jeho tvorbě nutným doplňkem hororu a grotesky – nazývá ji „arabeskou“.

⁴⁸ POE, Edgar Allan. *Tales of the Grotesque and Arabesque: Open library edition* [online]. Philadelphia: Lea and Blanchard, 1840 [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://archive.org/details/talesofgrotesque01poee/page/n11/mode/2up>

⁴⁹ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005, s. 152. ISBN 80-246-1060-4.

⁵⁰ *Tamtéž*, s. 152.

⁵¹ *Tamtéž*, s. 153.

Podstatou této formy je strategie a docílení určitého efektu, jehož psychologický a logický dopad nemůže být oddělen od estetického působení.⁵²

1.5.4 Romantická koncepce přírody

Romantické pojetí přírodní poezie se na rozdíl od té klasické obrací k jakési původní přírodě, ve které nelze spolehlivě rozlišit mezi zdrojem života, přírodním prostředím a lidskou přirozeností. V romantické přírodě je mnohem více významů a účelů než v její klasické předchůdkyni. Příroda může být zdrojem mnoha námětů, materiálů, tvůrčí energie, a nakonec také etických a náboženských hodnot, což je patrné zvláště v tzv. přírodním panteismu. W. Wordsworth tvrdí, že přírodní nutnost, která působí jako zákon asociace představ nejen na city, činy a zvyky obyčejných lidí, ale i na poetické rozjímání nad kosmickými ději, musí být nejprve evokována a transformována autorovou osobností, jeho fantazií a uměleckou zkušeností.⁵³

Hlavním aspektem romantického pohledu na přírodu je tedy její „subjektivita“, neboli odpovídající korelace nálady básníka s přírodním světem. Smysl pro jednotu mezi člověkem a přírodou se nemusí vždy projevovat v panteistických formách, ale také v různých ideologických pozicích. Tato jednota se může projevovat ve formách dualistického rozkolu, kdy příroda ztělesňuje harmonii a stojí proti utrpení. Vášnivé prožívání vztahu mezi hrdinou a přírodou je vlastní všem romantikům, i když bývá vyobrazováno různě. Na jedné straně v dílech dominuje obraz krajiny, který odráží hledání krásy a malebných obrazů. Na druhé straně je věnováno více pozornosti stavům lidské duše a pocitům. Obraz přírody je tak projekcí stavu duše. Autor se od popisů přírody obrací k popisu svých pocitů a ukazuje vztah mezi nimi. Vztah přírody s vnitřním světem člověka je tedy v dílech romantických autorů nesmírně důležitý.⁵⁴

⁵² *Tamtéž*, s. 152.

⁵³ *Tamtéž*, s. 21-22.

⁵⁴ UKEssays. (November 2018). Nature in Romantic Literature. Retrieved from <https://www.ukessays.com/essays/english-literature/nature-in-romantic-literature-english-literature-essay.php?vref=1>

Hrbata a Procházka mluví zjednodušeně o tzv. úniku romantismu do přírody.⁵⁵ Příroda v romantismu se však může mimo jiné vyznačovat obrovskou spontánností a bouřlivými silami. Patrné je to právě v *Moby-Dickovi*, kde je mohutnost a síla přírody reprezentovaná oceánem a také samotnou Bílou velrybou. Člověk je nucen těmto silám podléhat a nemůže se jim za žádnou cenu vzepřít. V romantickém umění je jejich obrazem právě příroda, která je hlavním mocným podnětem a zároveň výzvou.

Podle Kanta je tato moc, která však nemá nad člověkem skutečnou vládu, považována za dynamicky vznešenou.⁵⁶ Mohutnost přírody probouzí lidské síly a apriorní schopnosti nahlížet na přírodu beze strachu a s vědomím povznesenosti nad ní. Vznešeno v tom případě není v přírodních předmětech, ale v lidském nahlížení na přírodu a v celkovém způsobu myšlení, který vychází z tohoto náhledu. Mnoho romantiků se ocitlo na velice úzkém rozkolu mezi idealizovanou přírodou, která je pojímána jako doména harmonie, a přírodou, která je problematická, nebo dokonce hrozivá a ničivá.⁵⁷ Můžeme tedy vidět, že romantičtí autoři často vykreslovali přírodu jako svobodný, mocný a krásný svět, který se zcela odlišuje od světa našeho. Právě v tomto smyslu bylo často vyobrazováno moře nebo oceán, jeho neomezený rozsah a majestátní síla. Dále také vítr, který má rovněž neomezenou sílu a svobodu, nebo hory, které se pyšní vznešeností a krásou.⁵⁸

⁵⁵ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005, s. 71. ISBN 80-246-1060-4.

⁵⁶ VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the Sublime: From Ballads and Gothic Novels to Contemporary Anglo-American Children's Literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2019, s. 28. ISBN 978-80-7394-753-8.

⁵⁷ HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005, s. 29. ISBN 80-246-1060-4.

⁵⁸ UKEssays. (November 2018). Nature in Romantic Literature. Retrieved from <https://www.ukessays.com/essays/english-literature/nature-in-romantic-literature-english-literature-essay.php?vref=1>

2 Další romantičtí autoři

Tato kapitola odkazuje k dalším důležitým autorům, kteří žili současně s analyzovanými autory a které popřípadě ovlivnila jejich tvorba.

2.1 William Wordsworth

W. Wordsworth byl anglický romantický básník. Jeho tvorbu asi nejvíce ovlivnila brzká smrt jeho matky a později také probíhající francouzská revoluce.⁵⁹ Podobně jako E. A. Poe si Wordsworth vážil více přírody a poezie, než materialismu a pokroku vědy. Poeova báseň *Sonnet–To Science* ukazuje, že se zajímal o vědu a je jí fascinován, ale zároveň si je vědom potencionálního nebezpečí pokroku vědy. Zároveň také čerpá z řecké mytologie k vyjádření myšlenky, že příroda je považována za samozřejmost a zapomíná se na ni jako na tajemství. Wordsworthova báseň *The Tables Turned* varuje před rizikem, že vědci mohou zničit hodnotu přírody, budou-li ji přehnaně analyzovat.⁶⁰

V Melvillově tvorbě je rovněž patrná podobnost s W. Wordsworthem, respektive s přetrvávajícími prvky Wordsworthova pojetí básnického procesu a imaginace. Podle Wordsworthe imaginace vychází z propojení básnickovy mysli a vnější síly – přírody. Stejně jako Wordsworth, tak i Melville se potýkal s podobnými otázkami, týkajícími se umění a tvorby. Je známo, že Melville byl velice zaujatý tvorbou Wordsworthe, a především jeho a Coleridgeovými *Lyrickými baladami*. Melville se inspiroval těmito baladami při popisu života a práce na moři, stavu lidské mysli nebo v rámci popisu emocionálního rozpoložení postav. Zatímco Wordsworth dosáhl inovativního spojení lyriky a balady, Melville použil baladu ke spojení dvou žánrů – lyriky a epiky.⁶¹

⁵⁹ *Poets.org* [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://poets.org/poet/william-wordsworth>

⁶⁰ ELLISON, Murray. *The Poe Museum: Sonnet-to Science: Poe's Early Ambivalence About 19th-Century Technologies* [online]. November 22, 2016 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://poemuseum.org/sonnet-to-science-poes-early-ambivalence-about-19th-century-technologies/>

⁶¹ SEKINE, Masahiro. *A Poetics of Hybridity: Herman Melville's Oceanic Imagination and Generic Heterogeneity: Wordsworth's Preface to Lyrical Ballads*. 2015. A Dissertation. Rikkyo University. Vedoucí práce Prof. Tomoyuki Zettsu Co-Supervisor and Prof. Kazuhiko Goto.

2.2 Samuel Taylor Coleridge

Jak tvrdí Schlutz ve svém článku, Coleridge je považován za vůdčího génia celého Poe-ova intelektuálního života. Poe v Coleridgeově rané poezii objevil hlas spřízněné duše, neboť oba autory fascinovaly podvědomé hlubiny viny a němé hrůzy. Coleridge se však pokoušel ve svých dílech vytvořit filozofickou strukturu, od které je Poe poměrně daleko.⁶²

Coleridge byl vůdcem britského romantického hnutí. Stejně jako Poe měl problémy s dluhy kvůli svému studiu v Cambridge a celý život byl závislý na podpoře ostatních. V roce 1795 se Coleridge spřátelil s W. Wordsworthem, který značně ovlivnil jeho tvorbu. Oba autoři spolupracovali na již zmíněném svazku poezie s názvem *Lyrical Ballads*. Tato sbírka je jedním z prvních velkých děl romantické básnické školy a obsahuje mimo jiné Coleridgeovu slavnou báseň *The Rime of the Ancient Mariner*.⁶³

*„And a good south wind sprung up behind;
The Albatross did follow,
And every day, for food or play,
Came to the mariner's hollo!
In mist or cloud, on mast or shroud,
It perched for vespers nine;
Whiles all the night, through fog-smoke white,
Glimmered the white Moon-shine.'
'God save thee, ancient Mariner!
From the fiends, that plague thee thus!—
Why look'st thou so?'—With my cross-bow
I shot the ALBATROSS.“⁶⁴*

⁶² SCHLUTZ, Alexander. *Purloined Voices: Edgar Allan Poe Reading Samuel Taylor Coleridge* [online]. The Johns Hopkins University Press, 2008, pp 195-224 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25602142?seq=1>

⁶³ *Poets.org* [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://poets.org/poet/samuel-taylor-coleridge>

⁶⁴ COLERIDGE, Samuel Taylor. *The Rime of the Ancient Mariner*. *Poetry foundation* [online]. 1834 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/43997/the-rime-of-the-ancient-mariner-text-of-1834>

Stejně jako Poe, Melville i Coleridge dávají ve svých dílech značný důraz na symboliku. *The Rime of the Ancient Mariner*, stejně jako Poeova báseň *The Raven*, obsahují podobné symboly. Báseň od Coleridge pojednává o starém námořníkovi, který vypráví o nadpřirozených dobrodružstvích, se kterými se setkal na moři poté, co zabil mořského ptáka albatrosa. Tím byl proklet za nerespektování přírody a musel přihlížet, jak celá jeho posádka umírá.

The Raven pojednává o muži, který truchlí nad smrtí své zesnulé ženy Lenore. Muž sedí v křesle a náhle se mu zjeví havran, který se posadí na sochu Pallas Athény. Muž havranovi klade otázky, na které mu pták opakovaně odpovídá slovem „*nevermore*.“ Toto opakování zintenzivňuje trápení muže, který víc a víc drásá svou duši až po konečné znamení beznaděje.⁶⁵

Obě tyto básně používají ptáky jako symboly, nicméně Coleridgeův albatros a Poeův havran jsou velmi odlišní jak svým vzhledem a chováním, tak celkovým vlivem a významem. Zatímco albatros symbolizuje štěstí a věrnost, havran představuje zármutek a beznaděj.

Melville měl na rozdíl od Coleridge zkušenosti s námořním životem, takže s největší pravděpodobností měl možnost albatrosy na moři pozorovat. V *Moby-Dickovi* v kapitole 42 vypravěč Ishmael přemítá nad významem a symbolikou bílé barvy právě v narážce na Coleridgeovu báseň.

„I remember the first albatross i ever saw. It was during a prolonged gale, in waters hard upon the Antarctic seas. From my forenoon watch below, i ascended to the overclouded deck; and there, dashed upon the main hatches, i saw a regal, feathery thing of unspotted whiteness, and with a hooked, Roman bill sublime.“⁶⁶

⁶⁵ POE, Edgar Allan. *Havran: The raven*. Vydání druhé. Přeložil Petr KRUL, ilustroval Jiří SLÍVA. Praha: Radix, spol. s r.o., 2021. ISBN 978-80-87573-50-1.

⁶⁶ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 42. ISBN 978-0-14-200008-3.

2.3 George Gordon Byron

Anglický romantický básník G. G. Byron měl, podobně jako analyzovaní autoři, poměrně složité dětství. Jeho otec rodinu opustil a s matkou rovněž nevycházel příliš dobře, neboť ji vinil z toho, že se narodil s deformovaným chodidlem. Během mládí byl izolovaný a hluboce nešťastný. Jeho osobní život byl velmi komplikovaný a stejně jako vybraní autoři měl obrovské problémy s nedostatkem financí.⁶⁷ Byron byl v některých ohledech velmi blízký především E. A. Poeovi. Již zmíněné složité dětství výrazně ovlivnilo oba autory. Důležité je zmínit, že oba autoři vytvářejí ve svých dílech zhrzené mužské řečníky, kteří většinou truchlí nad ztrátou mrtvé ženy. Vypravěč vyjadřuje své emoce a celkové utrpení, způsobené ztrátou blízkého člověka. Téma zoufalství, smrti a strachu je tak typické pro oba autory. Dalo by říci, že příčinou je vliv jejich vlastních temných životů.⁶⁸

2.4 Walter Scott

Skotský spisovatel W. Scott byl proslulý především svými historickými romány. Už od útlého dětství rád poslouchal příběhy a vyprávění. Brzy se tak stal nadšeným čtenářem poezie, historie, dramatu, pohádek a romancí. Jeho pozdější průzkumy krajiny v něm rozvinuly jak lásku k přírodním krásám, tak uznání k historickým bojům jeho skotských předků. V polovině 90. let 18. století se začal zajímat o německý romantismus, gotické romány a skotské balady.⁶⁹

Scott a Poe byli velmi odlišní v životním stylu i v míře úspěchu. Nicméně v některých dílech můžeme najít jistou míru podobnosti. Například poslední odstavec Poeovy povídky *The Fall of the House of Usher* zanechává čtenáři živý obraz Usherova domu, který se zhroutí. Je to poměrně dramatická scéna, která podtrhuje konec nejen fyzického domu, ale také rodového jména Usherů a vlastně i příběhu samotného. Jeffrey Savoye tvrdí, že jedním z Poeových zdrojů pro tuto scénu mohla být Scottova sbírka balad *Minstrelsy of*

⁶⁷ Poets.org [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://poets.org/poet/george-gordon-byron>

⁶⁸ American Masters. Edgar Allan Poe: Buried Alive (Lord Byron, Poe, and Poetry): stream. PBS Learning Media [online]. PBS Learning Media, 2017 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.pbslearning-media.org/resource/poe17-ela-byron/lord-byron-poe-and-poetry-edgar-allan-poe-buried-alive/>

⁶⁹ Sir Walter Scott: Scottish writer. *Britannica* [online]. The Editors of Encyclopaedia Britannica [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Walter-Scott>

the Scottish Border. Jak pojednává článek George S. Williamse, Poeův zájem o Scotta je poměrně dobře zdokumentován. Prokazatelně znal mnoho Scottových románů a básní a plně respektoval Scottův literární talent. I když v jejich dílech existuje mnoho dalších paralel, není nikde dokázáno, že by Poe přímo čerpal z děl W. Scotta. Je zajímavé, že oba autoři používají analogii zanedbávání, izolace a fragmentace. Scottova struktura „připomínala ovoce, které se rozkládá, aniž by kdy dozrálo“, a Poeova struktura zase připomíná „starou dřevěnou práci, která dlouhá léta hnije v jakési zanedbané klenbě, aniž by ji rušil dech vnějšího vzduchu.“⁷⁰

Scottův vliv byl v Americe obrovský. Není proto divu, že ho zbožňoval i Melville. V *Moby-Dickovi* Melville ukazuje jakýsi lidský svět neboli sociální ekologii na palubě velrybářské lodi. To je něco, co zpřístupnil již Scott. Jejich společným rysem je zájem o rozmanitost jazyků, ras a národností, ale také o různé hrdinské akce.⁷¹

2.5 John Keats

Anglický romantický básník J. Keats ztratil v mladém věku o oba rodiče. Později vystudoval farmacii a stal licencovaným lékárníkem. Svou profesi však nikdy nevykonával a místo toho se rozhodl psát poezii.⁷²

Hlavní podobnost s jeho tvorbou můžeme najít v básni *The Raven* od E. A. Poea. Její hrdina je dohnán k šílenství kvůli smrti své milované Lenore. Meditace o smrti prochází také Keatsovou slavnou básní *Ode to a Nightingale*.

„Thou wast not born for death, immortal Bird!

No hungry generations tread thee down;

The voice i hear this passing night was heard

⁷⁰ WILLIAMS, George W. *Croftangry's Castle and the House of Usher: Scott, Poe, and 'Decayed and lingering exotics': Studies in Scottish Literature: Vol. 44: Iss. 2* [online]. Concord University, 2018, pp 142–151 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2212&context=ssl>

⁷¹ WALSH, David. Interview with Professor Ian Duncan on Sir Walter Scott: The novel “as a kind of total environment of human life”. *World Socialist Web Site* [online]. 2014 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.wsws.org/en/articles/2014/07/31/dunc-j31.html>

⁷² *Poets.org* [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://poets.org/poet/john-keats>

*In ancient days by emperor and clown:
Perhaps the self-same song that found a path
Through the sad heart of Ruth, when, sick for home,
She stood in tears amid the alien corn;
The same that oft-times hath
Charm'd magic casements, opening on the foam
Of perilous seas, in faery lands forlorn.*⁷³

Ačkoli ústřední téma těchto dvou básní je v podstatě založeno na podobné zkušenosti, pohledy obou autorů jsou tak odlišné, že vyžadují zcela odlišnou reakci čtenáře. Obě básně jako symbol využívají ptáky. Slavík však na rozdíl od havrana symbolizuje krásu a zřejmě také nesmrtelnost.

2.6 Jules Verne

Francouzský romantický autor J. Verne byl velkým fanouškem Poea už od útlého dětství. Jeho díla ho ovlivnila především tím, že se v nich prolínal skutečný a fantastický svět. Nejvíce ho upoutal Poeův článek *The Balloon Hoax*. Verne následně sestavil svůj vlastní příběh *Five Weeks in a Balloon*, který byl publikován o rok později s okamžitým úspěchem. Vztah Poea a Verna ukazuje skvělý příklad přímého propojení literárních stylů. Poe spojil fantasticky věrohodné a skutečné do příběhů proto-sci-fi, a podobně postupoval také Verne, který dosáhl velkého úspěchu propojením dobrodružství s vědeckou tematikou. Oba autoři tak pomohli vytvořit literární žánr, který čteme dodnes. Psali o příbězích, které by mohly existovat v reálném životě, avšak nepostrádají spekulativní prvky. Příkladem je Poeovo dílo *The Narrative of Arthur Gordon Pym* a Verneovo *An Antarctic Mystery*. Obě díla odrážejí přímé spojení obou autorů a předpovídají tak zajímavou budoucnost sci-fi.⁷⁴

⁷³ KEATS, John. Ode to a Nightingale. *Poetry foundation* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/44479/ode-to-a-nightingale>

⁷⁴ LIPTAK, Andrew. The Strange Tale of Edgar Allan Poe and Jules Verne. *Kirkus Reviews* [online]. 2012 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.kirkusreviews.com/news-and-features/articles/strange-tale-edgar-allan-poe-and-jules-verne/>

Jak Melville, tak i Poe a Verne sdíleli velkou lásku k moři, což jim poskytlo důležitou inspiraci pro jejich tvorbu. Podobně jako Melville, tak i Verne píše ve svém díle *Vingt Mille Lieues Sous Les Mers* o „mořských příšerách“. Zatímco Melville psal o plavbě kapitána Achaba, která se odehrávala na moři, Verne vypráví o plavbě pod mořem. V díle *Vingt Mille Lieues Sous Les Mers* vystupuje kapitán Nemo a jeho plavidlo Nautilus, které je ponořeno 20 000 mil pod mořem. V této hloubce mohl zcela přirozeně existovat mořský i lidský život. Verne tak prostřednictvím sci-fi představil světu myšlenku podmořského průzkumu. Obě díla mimo jiné odkazují na náboženská témata. Ishmael v *Moby-Dickovi* uvádí mnoho odkazů na Boha a Bibli. Věří, že jeho výprava na palubě velrybářské lodi Pequod je podobná Noemově cestě. Podle některých názorů je Bílá velryba symbolem Boha a Achabovo pronásledování této velryby je symbolem marného pokusu člověka o překonání této moci. S náboženským kontextem je spojena již zmíněná kapitola „The Whiteness of the Whale“, kde Ishmael přemítá nad bílou barvou. Verne vytváří symbol hlubin jako projev obrovských Božích divů. Zajímavé je také pojetí monstra u obou autorů. Zatímco Melville rozvíjí metaforu monstra, které je v nás, Verne tvrdí, že my sami jsme tím monstrem.⁷⁵

2.7 Victor Hugo

V. Hugo je považován za jednoho z nejlepších francouzských romantických básníků.⁷⁶ Jistou podobnost s Poem a Melvillem můžeme najít především v jeho románu *Les Travailleurs de la mer*, jehož hlavním tématem je rovněž plavba po moři:

„Gradually, the spot, which was but a shape, grew paler. Then it dwindled, and finally disappeared. At the moment when the vessel vanished on the line of the horizon, the head of Gilliatt disappeared. Nothing was visible now but the sea.“⁷⁷

⁷⁵ LOWRIE, Robyn. Herman Melville and Jules Verne: Two Undersea Worlds Collide. *MY FRENCH QUEST: Adventures in Literature, French Culture and Language Acquisition* [online]. 2020 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://frenchquest.com/2020/11/21/herman-melville-and-jules-verne-two-undersea-worlds-collide/>

⁷⁶ *Poets.org* [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://poets.org/poet/victor-hugo>

⁷⁷ HUGO, Victor a Thomas W. MOY, RHYS, Ernest, ed. *Toilers of the Sea* [online]. EBook-No. 32338. Public domain in the USA, Project Gutenberg, 2010 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/ebooks/32338>

V románu se objevuje postava jménem Clubin, která by nám mohla v mnohém připomínat kapitána Achaba. Clubin je popsán jako zkušený námořník, který dobře plave a umí si poradit v každém nebezpečí. Má pocit, že má nad vším kontrolu, a stejně tak i nad mořem. Na rozdíl od Achaba se však nežene za velrybou, ale za bohatstvím. Nicméně osudy mají tyto postavy dosti podobné. Clubin i přes varování ostatních vyplouvá s posádkou v bouři na moře s cílem potopit loď, ukrást peníze a doplatvat sám do bezpečí. Plán mu však navzdory husté mlze nevyjde. Při pokusu o vlastní záchranu je nucen plavat dlouhou vzdálenost a náhle ho něco chytne v moři za kotník a stáhne do hlubin.⁷⁸

2.8 Nathaniel Hawthorne

První osobností, která se intenzivně a systematicky zabývala odvrácenou stránkou americké minulosti, byl Nathaniel Hawthorne. Stejně jako Poe a Melville, byl i on ve své době vnímán jako „temný romantik“.⁷⁹ Ve svých dílech, které odrážejí jeho zájem o psychologii, se věnuje morálním hodnotám člověka. H. Melville a další jeho současníci uznali vážnost jeho literárního záměru, nezávislost myšlení a celkově jeho intelektuální a uměleckou integritu. Melvilla jeho tvorba natolik ovlivnila, že mu věnoval svůj román *Moby-Dick*.⁸⁰

Poe se, na rozdíl od Melvilla, s Hawthornem nikdy osobně nesešel. Udržovali však občasnou korespondenci a vzájemně si komentovali svou práci. Oba spisovatelé jsou neoddělitelně spjati především díky stylu jejich děl. Hawthorne i Poe psali o lidském stavu a lidské povaze způsobem, jakým to dělalo jen málo jiných spisovatelů té doby. Pro Hawthorna i Poea byl člověk svou přirozeností spojen se zlem. Lidstvo podle nich bylo neustále sužováno hříchem, vinou a morbiditou. V dílech obou autorů je častý rovněž motiv

⁷⁸ HUGO, Victor a Thomas W. MOY, RHYS, Ernest, ed. *Toilers of the Sea* [online]. EBook-No. 32338. Public domain in the USA, Project Gutenberg, 2010 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/ebooks/32338>

⁷⁹ ULMANOVÁ, Hana. Temný romantik. Nathaniel Hawthorne byl první prozaik, který se zabýval odvrácenou stránkou americké minulosti. *Český rozhlas: Vltava* [online]. 2021 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/vrcholy-americke-klasicke-prozy-kteri-autori-19-stoleti-nemeli-chybet-v-zadne-8402465/1>

⁸⁰ Nathaniel Hawthorne. *Poetry foundation* [online]. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.poetry-foundation.org/poets/nathaniel-hawthorne>

pomsty. Jak říká Hawthorne ve své povídce *Young Goodman Brown*: „*Evil is the nature of mankind.*“ (Zlo je přirozeností lidstva).⁸¹

Melville a Hawthorne měli mezi sebou poměrně blízký vztah. I když byl mezi nimi věkový rozdíl patnáct let, velice si rozuměli a trávili spolu mnoho času především diskotváním. Téma moře nemohlo v jejich diskuzích chybět. Hawthorne sice neměl (na rozdíl od Melvilla) žádnou zkušenost se životem na moři, přesto ho k němu vábil vlastní zájem, četba, a dokonce i řada jeho vlastních spisů. S mořem byla spojena také jeho rodina, neboť jeho vlastní otec byl kapitánem obchodní lodi. I když Hawthorne také rád cestoval, nic nenasvědčovalo tomu, že by cítil nějaké hluboké nutkání stát se námořníkem. Jeho sympatie k moři jsou však patrné ještě z dob, než se stali s Melvillem přátelé. Stejně jako Melvilla přitahovala Hawthorneova témata „temnoty“ a „pravdy“, tak Hawthornea velice přitahoval Melvilleův vášnivý zájem o moře.⁸²

2.9 Walt Whitman

Americký spisovatel W. Whitman se proslavil především svou básnickou sbírkou *Leaves of Grass*. Jeho jedinečný styl poezie později ohromil například R. W. Emersona.⁸³

Zatímco někteří kritici považují Edgara Allana Poea a Walta Whitmana za spisovatele, kteří odmítli populární sentimentalismus Ameriky 19. století, Adam Bradford s tímto názorem nesouhlasí. Oba autory spojuje přemítání o smrti, truchlení aj. Podle Bradforda smuteční praktiky v té době zahrnovaly nejen vyjádření smutku, ale také snahu o útěchu prostřednictvím společného vzpomínání. Tyto útěsné snahy formovaly sentimentální literaturu, stejně jako Poeova a Whitmanova díla o smrti. Poe v mnohém ovlivnil Whitmana, který psal smuteční verše a ve své poezii používal sentimentální prostředky (např. Apostrofy).⁸⁴

⁸¹ HAWTHORNE, Nathaniel. *Young Goodman Brown* [online]. Wildside Press, 2005 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <http://www.pdfstore.com/young-goodman-brown/>

⁸² HAYFORD, Harrison. *Hawthorne, Melville, and the Sea* [online]. The New England Quarterly, 1946, pp. 435-452 (18 pages) [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/361227?seq=1>

⁸³ *Poets.org* [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-16]. Dostupné z: <https://poets.org/poet/walt-whitman>

⁸⁴ BRADFORD, Adam C. *Communities of Death: Whitman, Poe, and the American Culture of Mourning*. University of Missouri Press, 2014, s. 221-223. ISBN 9780826220196.

V druhé polovině 19. století vypukla na americkém kontinentě občanská válka, která velmi ovlivnila život tehdejší americké společnosti. Mnoho amerických autorů se rozhodlo tento ozbrojený konflikt ignorovat. W. Whitman a H. Melville se však rozhodli o válce ve svých dílech psát. Oba autoři pojil podobný názor na válku a její drsné důsledky.⁸⁵ Příkladem by mohla být Whitmanova báseň *The Wound-Dresser*:

*„Thus in silence in dreams’ projections,
Returning, resuming, i thread my way through the hospitals,
The hurt and wounded i pacify with soothing hand,
I sit by the restless all the dark night, some are so young,
Some suffer so much, i recall the experience sweet and sad,
(Many a soldier’s loving arms about this neck have cross’d and rested,
Many a soldier’s kiss dwells on these bearded lips.)“⁸⁶*

Příkladem válečného díla u Melvilla je básnická sbírka *Battle-Pieces and Aspects of the War*:

„Let us pray that the terrible historic tragedy of our time may not have been enacted without instructing our whole beloved country through terror and pity; and may fulfillment verify in the end those expectations which kindle the bards of Progress and Humanity.“⁸⁷

Na základě těchto úryvků si můžeme povšimnout, že oba autoři se zajímali o životy obyčejných lidí, odsuzovali utrpení, válku a lhostejnost.

⁸⁵ GOWER, Martha M. *Whitman's and Melville's Civil War: a Comparison of Drum-Taps and Battle-Pieces*. Charleston, 1974. Masters Theses. Eastern Illinois University.

⁸⁶ WHITMAN, Walt. *The Wound-Dresser*. *Poetry foundation* [online]. [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/53027/the-wound-dresser>

⁸⁷ MELVILLE, Herman. *Battle-Pieces and Aspects of the War* [online]. Project Gutenberg, 2004 [cit. 2022-05-01]. Supplement. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/12384/12384-h/12384-h.htm>

2.10 Ralph Waldo Emerson

R. W. Emerson se stal hlavním mluvčím transcendentalismu (amerického filozofického a literárního hnutí). Transcendentalismus v 19. století byl především kritickou reakcí na vědecký racionalismus. Emersonovo dílo *Nature* je asi nejlepším vyjádřením myšlenek tohoto hnutí. Jeho filozofie se vyznačuje tím, že se spoléhá na intuici jako jediný způsob, jak pochopit realitu. Na rozdíl od Melvilla a Poa však odmítá přiznat existenci zla.⁸⁸

Melville byl poměrně velkým kritikem R. W. Emersona. V předvečer občanské války napsal Melville ve svém dopise, že byl rozčarován jeho „transcendentalismy, mýty a věšteckými bláboly.“ Později Melville vydává *Moby-Dicka*, kde se ujal úkolu dekonstruovat Emersonovy transcendentalistické myšlenky. Tento napínavý příběh má především varovnou úlohu. Varuje čtenáře před nebezpečím tyranie jednoho člověka a pasivity ostatních lidí. Melvillův Achab představuje selhání transcendentalismu, zatímco Ishmael zase představuje ty, kteří doplácí na „demokratické ideály“.⁸⁹ Melville zobrazuje tyto dvě postavy jako transcendentalisty, ale zároveň ukazuje, že taková ideologie nemůže být udržitelná. Oba hledají absolutní pravdu; Ishmael se snaží odhalit tajemství Achaba, kterého nikdy nemůže doopravdy poznat, a Achab zase pronásleduje velrybu, kterou nikdy nemůže chytit.

Také příroda je k Melvillovým postavám krutá. Ishmael sice přežije, ale ztroskotá, a Achab je stažen na dno moře. *Moby-Dick* staví člověka proti přírodě a v takovém prostředí nemůže existovat žádné stvoření, pouze destrukce. Pomocí Achaba Melville ukazuje, že ničení je vlastní nejen přírodě, ale také lidstvu. Achab představuje destrukci sám o sobě a na rozdíl od Ishmaela se nechce sjednotit s přírodou a božstvím. Doufá, že ji zničí a zbaví se tak přítomnosti onoho „nevysvětlitelného a nevyzpytatelného“. Tato nevyzpytatelná věc je přesně tím, co Achab nenávidí a co ho pohání k vlastnímu zániku. Jedinou cestou je smrt Bílé velryby, což je však zcela vyloučeno. Melville se tímto způsobem staví proti transcendentálnímu pohledu na otázku vnitřního dobra v člověku

⁸⁸ *Poets.org* [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-16]. Dostupné z: <https://poets.org/poet/ralph-waldo-emerson>

⁸⁹ WOCH, Nicole. Melville, Anti-Transcendentalism, & Democracy: Moby-Dick as a Cautionary Tale. *Literary Matters* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.literarymatters.org/1-2-melville-anti-transcendentalism-democracy-moby-dick-as-a-cautionary-tale/>

a snaží se ukázat, že jak člověk, tak i příroda jsou především destruktivní síly, pokud jsou ponechány svému osudu.⁹⁰

⁹⁰ WOCH, Nicole. Melville, Anti-Transcendentalism, & Democracy: Moby-Dick as a Cautionary Tale. *Literary Matters* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.literarymatters.org/1-2-melville-anti-transcendentalism-democracy-moby-dick-as-a-cautionary-tale/>

Praktická část

3 Symbolika moře a oceánu

V obou analyzovaných dílech moře a oceán symbolizují tajemství. Vyjadřují něco, co není doposud zcela prozkoumáno a člověk může pouze polemizovat o tom, co se skrývá v mořských hlubinách.

V *Moby-Dickovi* si kapitán Achab spojuje moře s Bílou velrybou, neboť je to místo, kde se tento tvor vyskytuje. Lze říci, že moře a oceán rovněž reprezentují přírodu a její moc. Jak již bylo zmíněno v teoretické části – této moci člověk nemůže vzdorovat, ani si ji podmanit. Moře je také spojováno s nekonečnem, neboť posádka na moři vidí pouze vodní hladinu, která nemá žádné hranice a evokuje tak pocit vznešena.

Vypravěč Ishmael v první kapitole vysvětluje, proč se rozhodl vydat na moře. Říká, že kdykoli ho přepadne těžkomyslnost, uchyluje se k moři. Není pochyb o tom, že Melville se s Ishmaelem v tomto postoji ztotožňuje.

„If they but knew it, almost all men in their degree, some time or other, cherish very nearly the same feelings towards the ocean with me.“⁹¹

Ishmael se považuje za obyčejného námořníka, který touží po dobrodružství, a proto se nechá najmout na velrybářskou loď Pequod. Díky tomu se dostane do míst, kam se málokdo odváží, neboť nekonečný oceán a jeho hloubka budí někdy v lidech strach. Strach, který se rodí z neznámého a nevysvětlitelného.

„Already we are boldly launched upon the deep; but soon we shall be lost in its unshored, harbourless immensities.“⁹²

⁹¹ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 1. ISBN 978-0-14-200008-3.

⁹² *Tamtéž*, chapter 32.

Každou činnost, kterou posádka na lodi vykonává, popisuje Ishmael velice detailně. V díle nechybí ani různé úvahy o životě na moři a s nimi spojené filozofické otázky:

„Wherein differ the sea and the land, that a miracle upon one is not a miracle upon the other?“⁹³

Kapitán Achab se v díle snaží zmapovat oceán co nejdůkladněji. Studuje například mořské pohyby a proudy s cílem zjistit, kde by se mohla vyskytovat Bílá velryba. Zdá se být nesmírně chytrý a odhodlaný, avšak jeho chování se dá charakterizovat jako posedlost.

„For with the charts of all four oceans before him, Ahab was threading a maze of currents and eddies, with a view to the more certain accomplishment of that monomaniac thought of his soul.“⁹⁴

Díky svým rozsáhlým zkušenostem se životem na moři se Achab pohybuje po všech světových oceánech a hledá Bílou velrybu, aby ji zabil a docílil tak své pomsty.

Moře je v analyzovaných dílech mimo jiné popsáno jako místo zkázy. Loď se nemusí z plavby po moři vrátit domů a záleží jen na okolnostech a na počasí, které na moři panuje. V kapitole 58 Ishmael filozofuje nad tím, že moře bude vždy napadat a vraždit. V této kapitole se také dovídáme o mořském kanibalismu. Mořští živočichové se navzájem požírají a moře tak vede věčnou válku proti svým vlastním tvorům.

„Consider also the devilish brilliance and beauty of many of its most remorseless tribes, as the dainty embellished shape of many species of sharks. Consider, once more, the universal cannibalism of the sea; all whose creatures prey upon each other, carrying on eternal war since the world began.“⁹⁵

Námořníci si jsou vědomi rizik, které obnáší plavba po moři. Ishmael se však, na rozdíl od jiných námořníků, nevydává na moře kvůli lovu nebo touze po bohatství. Chtěl by zažít něco nového a je fascinován téměř vším, co se na lodi během plavby odehrává. Moře popisuje jako sílu, které nevládne žádná jiná moc. Rovněž žasne nad jeho velikostí, neboť

⁹³ *Tamtéž*, chapter 58.

⁹⁴ *Tamtéž*, chapter 44.

⁹⁵ *Tamtéž*, chapter 58.

moře a oceány pokrývají dvě třetiny našeho světa. Domnívá se tak, že Noemova potopa doposud neopadla. Tím se opět dostáváme k biblickému kontextu o potopě světa.⁹⁶

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, E. A. Poe byl fascinován mořem a oceány podobně, jako Melville. Důkazem jsou jeho další námořní díla. Kromě analyzovaného díla *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* pojednává o moři také báseň *The City in the Sea*. Tato temná báseň pojednává o městě smrti, které je osvětleno světlem z moře a které se začne vlivem pohybů oceánu pomalu potápět.

*No rays from the holy heaven come down
On the long night-time of that town;
But light from out the lurid sea
Streams up the turrets silently—
Gleams up the pinnacles far and free—
Up domes—up spires—up kingly halls—
Up fanes—up Babylon-like walls—
Up shadowy long-forgotten bowers
Of sculptured ivy and stone flowers—
Up many and many a marvellous shrine
Whose wreathed friezes intertwine
The viol, the violet, and the vine.⁹⁷*

Lze říci, že Poe chápe moře jako místo zkázy. Jeho příběhy s mořskou tematikou nepostrádají hororové prvky, smrt a různé hrůzy spojené s utrpením. Následující úryvek z díla *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* je toho důkazem:

„Our chief sufferings were now those of hunger and thirst, and, when we looked forward to the means of relief in this respect, our hearts sunk within us, and we were induced to regret that we had escaped the less dreadful perils of the sea.“⁹⁸

⁹⁶ Tamtéž, chapter 58.

⁹⁷ POE, Edgar Allan. *The Works of Edgar Allan Poe: The City in the Sea* [online]. 2000 [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/2151/2151-h/2151-h.htm#chap5.29>

⁹⁸ POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. chapter 9. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

Je zřejmé, že Melville dává více důraz na reálnou podobu moře a příhod, které se námořníkům na moři udály. Také by bylo možné říci, že jeho dílo je zaměřeno poněkud vědecky. Poe však zdůrazňuje fantazijní prvky a utváří především hororovou atmosféru celého příběhu.

4 Symbolika Bílé velryby

Bílá velryba je jedním z nejdůležitějších symbolů celého románu *Moby-Dick*. Symbolizuje zřejmě samotnou přírodu, Boží moc a hlavně tajemství, které člověk nemůže nikdy zcela odhalit. Pokud se člověk snaží přemoci Bílou velrybu, vzpírá se tak samotné přírodě, kterou však přemoci nemůže. To je případ kapitána Achaba a jeho dychtivého honu za Bílou velrybou.

V *Moby-Dickovi* je Bílá velryba mimo jiné přirovnána k Leviatanovi – obrovskému mořskému tvorovi, který je popsán v Bibli. V židovské mytologii tento termín označoval prapůvodního mořského hada. Později se tento termín začal používat k označení mořské příšery a symbolu Boží moci.⁹⁹ Ishmael v díle přímo odkazuje ke knize Jób, která o tomto tvorovi pojednává.

„Who wrote the first account of our Leviathan? Who but mighty Job!“¹⁰⁰

Ishmael tento termín v díle často používá, a to především, když mluví o *Moby-Dickovi* a o velrybách obecně – viz následující úryvek.

„So there is no earthly way of finding out precisely what the whale really looks like. And the only mode in which you can derive even a tolerable idea of his living contour, is by going a whaling yourself; but by so doing, you run no small risk of being eternally stove and sunk by him. Wherefore, it seems to me you had best not be too fastidious in your curiosity touching this Leviathan.“¹⁰¹

Zatímco kapitán Achab vidí Bílou velrybu jako ztělesněné zlo, ostatní ji vidí pouze jako zvíře. Tento živočich je však pouhým nevinným stvořením, které své chování přizpůsobuje potřebám nutným k přežití. Mimo jiné je tento tvor savec, což je v díle opět detailně popsáno. Ishmael navíc na základě různých studií zařazuje velrybu mezi kytovce. Vzhledem k významu motivu zubů u Bílé velryby vypravěč připomíná, že se jedná o vorvaně.

⁹⁹ Leviathan: Middle Eastern mythology. *Britannica* [online]. The Editors of Encyclopaedia Britannica [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Hebrew-Bible/Books-of-the-Hebrew-Bible>

¹⁰⁰ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 24. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹⁰¹ *Tamtéž*, chapter 55.

V pravém poznání těchto tvorů nám však podle vypravěče brání mořské hlubiny. O vědě, která velryby zkoumá, pojednává Ishmael v kapitole 32 („Cetology“).¹⁰²

Zajímavá je již zmíněná kapitola 42 („The Whiteness of the Whale“), kde se Ishmael zamýšlí nad bílou barvou tohoto tajemného mořského tvora. Tím se dostáváme opět k symbolice Bílé velryby, která má až biblický nádech.¹⁰³ Může zde být souvislost s myšlenkou, že tato velryba pochází od Boha, podobně jako „velká ryba“ v biblickém příběhu o Jonášovi. Jonáše spolkla veliká ryba a v jejím břiše strávil tři dny a tři noci. Během těchto dnů se modlil k Hospodinu, svému Bohu.¹⁰⁴

V knize je mimo jiné často zdůrazněna síla a obrovitost velryby. Příkladem je úryvek z kapitoly 86, kde Ishmael srovnává velrybu a slona.

„For as the mightiest elephant is but a terrier to Leviathan, so, compared with Leviathan’s tail, his trunk is but the stalk of a lily.“¹⁰⁵

Bílá velryba je záhadné stvoření, které by se dalo na základě analyzovaného díla charakterizovat jako něco nevyzpytatelného a ničivého. Achab má zřejmě nesmírný strach z tohoto tvora, ale odmítá si to přiznat. Možná je to právě tím, že velryba reprezentuje ono nedostupné tajemno. Achab si nedokáže přiznat, že nemůže odporovat silám přírody, a rozhodne se proto na Bílou velrybu zaútočit. Věří, že se tak zbaví i svého strachu. Druhým motivem může být touha po pomstě, neboť kvůli Bílé velrybě přišel o nohu.

„As both steel and curse sank to the socket, as if sucked into a morass, Moby Dick sideways writhed; spasmodically rolled his nigh flank against the bow, and, without staving a hole in it, so suddenly canted the boat over, that had it not been for the elevated part of the gunwale to which he then clung, Ahab would once more have been tossed into the sea.“¹⁰⁶

¹⁰² *Tamtéž*, chapter 32.

¹⁰³ *Tamtéž*, chapter 42.

¹⁰⁴ Jonáš: kapitola 2. *On-line Bible* [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://onli-neb21.bible21.cz/bible.php?kniha=jonas>

¹⁰⁵ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 86. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, chapter 135.

V závěru románu je Bílá velryba sice zraněna, ale nad Achabem vítězí. Achab paradoxně umírá, když je stažen na dno lanem své vlastní harpuny. Loď Pequod je potopena a společně s ní také její posádka:

„And now, concentric circles seized the lone boat itself, and all its crew, and each floating oar, and every lance-pole, and spinning, animate and inanimate, all round and round in one vortex, carried the smallest chip of the Pequod out of sight.“¹⁰⁷

¹⁰⁷ *Tamtéž*, chapter 135.

5 Zvířecí symbolika

5.1 Moby-Dick

Albatros

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, Ishmael v souvislosti s albatrosem zmiňuje v díle Coleridge a jeho slavnou báseň. Stejně jako přemítá nad bělostí velryby, zamýšlí se i nad bílým zbarvením albatrose. Tento mystický tvor by mohl být symbolem čistoty, svobody a tajemna.

„I saw a regal, feathery thing of unspotted whiteness, and with a hooked, Roman bill sublime. At intervals, it arched forth its vast archangel wings, as if to embrace some holy ark.“¹⁰⁸

Pequod se mimo jiné v díle setkává s lodí, která nese název podle tohoto ptáka – Albatros.

„As if the waves had been fullers, this craft was bleached like the skeleton of a stranded walrus.“¹⁰⁹

Velryby

Kromě Moby-Dicka potkává Pequod na moři také jiné velryby. Achaba však žádná jiná velryba nezajímá a “svoji“ velrybu dokáže od ostatních odlišit. Ishmael tyto tvory v díle opět velice detailně popisuje:

„On the second day, numbers of Right Whales were seen, who, secure from the attack of a Sperm Whaler like the Pequod, with open jaws sluggishly swam through the brit, which, adhering to the fringing fibres of that wondrous Venetian blind in their mouths, was in that manner separated from the water that escaped at the lip.“¹¹⁰

Melville spojuje velrybu především s motivem hlubin oceánu, které jsou pro něj symbolem tajemství a skryté pravdy.

¹⁰⁸ *Tamtéž*, chapter 42.

¹⁰⁹ *Tamtéž*, chapter 52.

¹¹⁰ *Tamtéž*, chapter 58.

Mimo jiné byl Melville nadaný nesmírnou mýtickou představivostí, což dokazují jeho zkoumavé otázky. Přemýšlel především o otázkách lidské existence. Zajímal ho například účel života na zemi, otázky dobra a zla, ale také vztah člověka k Bohu.¹¹¹

V dopise adresovaném svému příteli napsal: „*I love all men who dive*“.¹¹² Touto metaforou odkazuje Melville k Emersonovi. Tvrdí mimo jiné, že velryba (na rozdíl od jiných ryb) je schopna se potopit do obrovské hloubky. Tím má možnost nahlédnout do tajemného podmořského světa, a tudíž i ona sama je tajemstvím.

„*Any fish can swim near surface, but it takes a great whale to go down stairs five miles or more...*“¹¹³

Chobotnice

V kapitole 59 se posádka setkává na moři s chobotnicí. Tento tajemný mořský tvor zřejmě podle námořníků nesymbolizuje nic dobrého, neboť ji jen málokdo zahlédne. Ishmael žasne mimo jiné nad velikostí, do jaké může chobotnice dorůst.

“*What was it, Sir?*” said Flask.

“*The great live squid, which, they say, few whale-ships ever beheld, and returned to their ports to tell of it.*”¹¹⁴

Pohled na chobotnici je něco tak nezvyklého, že ji námořníci považují za zlověstné znamení. Málokterý námořník zahlédne na moři chobotnici takových rozměrů. Chobotnice je mimo jiné charakterizována jako potrava pro velryby, neboť se pohybuje po mořském dně a velryba (konkrétně vorvaň) je jako jediná schopna svými zuby chobotnici napadnout a roztrhat. Lze říci, že chobotnice rovněž symbolizuje tajemno, neboť o ní nejsou

¹¹¹ RUST, Richard Dilworth. "I Love All Men Who Dive": Herman Melville and Joseph Smith. *BYU* [online]. Brigham Young University, (Vol. 38, 1, 40), pp. 151-153. [cit. 2022-06-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43042577>

¹¹² MELVILLE, Herman, DAVIS, Merrell R. A William H. GILMAN, ed. *The letters of Herman Melville*. Yale University Press, 1965, pp. 79.

¹¹³ MELVILLE, Herman, DAVIS, Merrell R. A William H. GILMAN, ed. *The letters of Herman Melville*. Yale University Press, 1965, pp. 79.

¹¹⁴ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 59. ISBN 978-0-14-200008-3.

dostupné informace a námořníci mohou pouze polemizovat o její velikosti i o jejím životě u mořského dna.

Plankton

Pequod se často dostává do míst, kde se vyskytuje plankton. Tato místa jsou pravděpodobně hojně obývána velrybami, neboť plankton je jejich přirozenou potravou.

„Steering north-eastward from the Crozetts, we fell in with vast meadows of brit, the minute, yellow substance, upon which the Right Whale largely feeds.“¹¹⁵

Symbolika planktonu zřejmě spočívá v samotném paradoxu. Dalo by se předpokládat, že velryba, vzhledem ke své velikosti, bude lovit ostatní velryby nebo jiné podobně velké živočichy. Plankton je však zcela miniaturní a pohybuje se volně v moři. Paradox tedy spočívá v tom, že jeden z největších a nejobávanějších tvorů se živí vůbec tím nejmenším, co dokáže v moři ulovit. Moře tak velrybě poskytuje potravu ve formě těchto malých tvorů, aniž by zároveň musela krvežíznivě zápasit. To je naopak typické pro člověka.

Žraloci

Žraloci mohou být symbolem hrůzy, ohavnosti a možná také nenasytnosti. Jsou srovnáni s hladovými psy, kteří se pohybují podél lodí a čekají na svou potravu. Žraloci tak doprovázejí každou velrybářskou loď v naději, že se jim podaří něco (nebo někoho) „sežrat“. Žraloci si v díle často pochutnávají na mrtvé nebo zraněné velrybě. Pro námořníky je žralok nepřítel a také narušitel lovu velryb.

„Mingling their mumblings with his own mastications, thousands on thousands of sharks, swarming round the dead leviathan, smackingly feasted on its fatness.“¹¹⁶

Zajímavé je, že v kapitole 66 se posádka rozhodne žraloky zmasakrovat. Tento čin však žraloky rozdráždí a vyjde tak ještě více najevo jejich dravost a krvežíznivost.¹¹⁷

¹¹⁵ *Tamtéž*, chapter 58.

¹¹⁶ *Tamtéž*, chapter 64.

¹¹⁷ *Tamtéž*, chapter 66.

5.2 The Narrative of A. G. Pym of Nantucket

Ve svém díle *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* E. A. Poe používá zvířecí metafory podobně, jako Melville. Neliší se ani tolik svým významem, neboť většinou symbolizují hrůzu a tajemno, související s jejich přirozeným prostředím – mořem.

Žraloci

Stejně jako v *Moby-Dickovi*, i v Poeově díle nalezneme mnoho pasáží, kde se posádka setkává se žraloky. Nic nedokáže nahnat větší hrůzu, než hladoví žraloci na širém moři. Mohly by tedy zřejmě symbolizovat smrt.

V tomto díle se také jedna z hlavních postav stane potravou pro žraloky. August podlehne následkům svého zranění a po své smrti je hozen do moře. Poe nemohl vynechat hrůzostrašný popis umírajícího člověka a hnijící mrtvoly, kterou následně sežerou žraloci. Touto morbidní scénou podtrhuje hrůzostrašnou atmosféru, která panuje na vraku lodi.

„It was then loathsome beyond expression, and so far decayed that, as Peters attempted to lift it, an entire leg came off in his grasp. As the mass of putrefaction slipped over the vessel's side into the water, the glare of phosphoric light with which it was surrounded plainly discovered to us seven or eight large sharks, the clashing of whose horrible teeth, as their prey was torn to pieces among them, might have been heard at the distance of a mile. We shrunk within ourselves in the extremity of horror at the sound.“¹¹⁸

Lední medvěd

Další živočich, se kterým se posádka setkává v ledových vodách, je lední medvěd. Poe zvíře popisuje jako ohromného netvora, kterého se posádka snaží zabít. Krvavá zápletka nakonec končí smrtí tohoto polárního tvora a námořníci se jím mohou nakrmit.

„The brute tumbled into the sea lifeless, and without a struggle, rolling over Peters as he fell. The latter soon recovered himself, and a rope being thrown him, he secured the carcass before entering the boat. We then returned in triumph to the schooner, towing our

¹¹⁸ POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. chapter 13. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

trophy behind us. This bear, upon admeasurement, proved to be full fifteen feet in his greatest length. ¹¹⁹

Je zajímavé, že k lednímu medvědovi jako ke ztělesnění ničivé síly odkazuje i Melville v kapitole „The Whiteness of the Whale“. Příkladem je následující úryvek:

„With reference to the Polar bear, it may possibly be urged by him who would fain go still deeper into this matter, that it is not the whiteness, separately regarded, which heightens the intolerable hideousness of that brute; for, analysed, that heightened hideousness, it might be said, only rises from the circumstance, that the irresponsible ferociousness of the creature stands invested in the fleece of celestial innocence and love; and hence, by bringing together two such opposite emotions in our minds, the Polar bear frightens us with so unnatural a contrast. ¹²⁰

Ptactvo

Podobně jako Melville, tak i Poe zmiňuje ve svém románu nespočet mořských ptáků. Kromě albatrose píše Poe také o tučňácích.

„The albatross is one of the largest and fiercest of the South Sea birds. It is of the gull species, and takes its prey on the wing, never coming on land except for the purpose of breeding. Between this bird and the penguin the most singular friendship exists. ¹²¹

Nedá se říci, že by tučňák v díle příliš figuroval, nicméně můžeme najít určitou symboliku s velrybářskou lodí Penguin (Tučňák), kterou je vypravěč zachráněn na začátku příběhu.

„I found myself, upon reviving, in the cabin of a large whaling-ship (the Penguin) bound to Nantucket. ¹²²

¹¹⁹ *Tamtéž*, chapter 17.

¹²⁰ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 42. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹²¹ POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. chapter 14. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

¹²² *Tamtéž*, chapter 1.

Velryby

Poe, stejně jako Melville, píše o velrybách a velrybářských lodích. Velrybám však nepřikládá žádný zvláštní význam, jako je tomu v Melvillově *Moby-Dickovi*. Pro Poea jsou přirozenou součástí života oceánu a také velrybářského průmyslu.

„We continued our voyage for some weeks without any incidents of greater moment than the occasional meeting with whaling-ships, and more frequently with the black or right whale, so called in contradistinction to the spermaceti.“¹²³

Sladkovodní želva

Želva je v Poeově románu zřejmě symbolem záchrany. Posádka se jí snaží zachovat co nejdéle naživu, neboť jim, díky svým zásobám, zajišťuje příjem vody, a tudíž je jejich zárukou na přežití.

„It was a female, and in excellent condition, being exceedingly fat, and having more than a quart of limpid and sweet water in its bag.“¹²⁴

¹²³ *Tamtéž*, chapter 14.

¹²⁴ *Tamtéž*, chapter 12.

6 Bouře

6.1 Moby-Dick

Bouře svojí nespoutaností představuje ve vybraných dílech ohromnou moc a sílu přírody. Bouři nelze za žádných okolností vzdorovat, ani ji ovlivnit. Souvisí s ní silný vítr, déšť, blesky a vlny. Lze říci, že kromě nespoutanosti je bouře rovněž symbolem chaosu. V průběhu bouře může snadno zavládnout panika a neklid. Právě tento neklid je pravým potěšením pro kapitána Achaba z *Moby-Dicka*, protože zrcadlí jeho vnitřní rozpoležení. V díle jsou také často zmíněny motivy větru a bezvětří:

„Again: as the profound calm which only apparently precedes and prophesies of the storm, is perhaps more awful than the storm itself; for, indeed, the calm is but the wrapper and envelope of the storm; and contains it in itself, as the seemingly harmless rifle holds the fatal powder, and the ball, and the explosion; so the graceful repose of the line, as it silently serpentine about the oarsmen before being brought into actual play—this is a thing which carries more of true terror than any other aspect of this dangerous affair.“¹²⁵

Z následující ukázky je patrné, že Achab klid a bezvětří nesnáší. Zbožňuje, když se neustále něco děje— například ocitne-li se loď v silném větru nebo v bouři.

„The ostensible reason why Ahab did not go on board of the whaler we had spoken was this: the wind and sea betokened storms. But even had this not been the case, he would not after all, perhaps, have boarded her—judging by his subsequent conduct on similar occasions—if so it had been that, by the process of hailing, he had obtained a negative answer to the question he put.“¹²⁶

Achaba nezajímají ani hlášení ostatních lodí, nejsou-li ve hře informace o Bílé velrybě. Ta jediná ho zajímá a na nic jiného se v prakticky neohlíží. Například odmítne pomoci

¹²⁵ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 60. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹²⁶ *Tamtéž*, chapter 53.

zoufalé lodi Rachel při hledání ztracené posádky, neboť se právě doslechl o místech, kde by se Bílá velryba mohla vyskytovat.

6.2 The Narrative of A. G. Pym of Nantucket

Motiv bouře se objevuje také v Poeově díle *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*. V první části románu se dvě hlavní postavy ocitnou v bouři, když vyrazí na moře ve člunu. Je zřejmé, že tento motiv nepostrádá mladistvou touhu po dobrodružství na moři.

„A storm was evidently gathering behind us; we had neither compass nor provisions; and it was clear that, if we held our present course, we should be out of sight of land before daybreak.“¹²⁷

Vzhledem k rozsahu románu se motiv bouře v Poeově díle neobjevuje tak často, jako v *Moby-Dickovi*, nicméně bouře má i v tomto díle obrovskou ničivou moc, což ovlivňuje celý vývoj příběhu. Velrybářská loď Grampus se například ocitne ve strašlivé vichřici, během které je loď poničena.

„At noon there seemed to be some slight appearance of the gale's abating, but in this we were sadly disappointed, for it only lulled for a few minutes to blow with redoubled fury. About four in the afternoon it was utterly impossible to stand up against the violence of the blast; and, as the night closed in upon us, i had not a shadow of hope that the vessel would hold together until morning.“¹²⁸

Můžeme si povšimnout, že Poe, podobně jako Melville, používá motivy větru a bezvětří – *„The sea very smooth all day, with little or no wind.“¹²⁹* Dává tak důraz na dramatickosti děje a také na imaginaci.

¹²⁷ POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. chapter 1. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

¹²⁸ *Tamtéž*, chapter 8.

¹²⁹ *Tamtéž*, chapter 13.

V Poeově díle loď nedokáže v silné bouři a větru dlouho vydržet, a nakonec z ní zůstane pouze paluba. Posádka je tak nucena plavit se na vraku, kde zažívá obrovská muka. Arthur popisuje dny strávené na vraku velice působivě.

„Thus, in my own case, i now feel it impossible to realize the full extent of the misery which i endured during the days spent upon the hulk.“¹³⁰

¹³⁰ *Tamtéž*, chapter 14.

7 Lod' a posádka

S bouří souvisí především příběh lodi a posádky, který většinou skončí katastroficky. Osud lodi a posádky má bouře „ve svých rukou“. Vlny si s lodí dělají, co chtějí, námořníci nemají kam uniknout a vše podléhá destrukci. Lod' ztrácí stabilitu, začíná se chvět, plachty se trhají a ozývají se rány a skřípání. Posádku dělí od hlubin moře pouze dřevěná konstrukce lodi a ta je po chvíli zničena. I přes neodvratný příchod konce se posádka pokouší bouři vzdorovat a lod' marnými způsoby ovládat. Vše je ale zbytečné. Lod' se potopí a posádka většinou zahyne nebo ztroskotá. Motiv tragického osudu lodi i posádky je u obou analyzovaných děl zcela evidentní. Příkladem je následující úryvek z poslední kapitoly v *Moby-Dickovi*:

„For an instant, the tranced boat's crew stood still; then turned. "The ship? Great God, where is the ship?" Soon they through dim, bewildering mediums saw her sidelong fading phantom, as in the gaseous Fata Morgana; only the uppermost masts out of water; while fixed by infatuation, or fidelity, or fate, to their once lofty perches, the pagan harpooneers still maintained their sinking lookouts on the sea. And now, concentric circles seized the lone boat itself, and all its crew, and each floating oar, and every lance-pole, and spinning, animate and inanimate, all round and round in one vortex, carried the smallest chip of the Pequod out of sight.“¹³¹

S posádkou je tedy spojen motiv utonutí. Přežijí pouze vybrané postavy. V *Moby-Dickovi* nezahyne pouze vypravěč Ishmael, který bude žít dál, aby vyprávěl tento příběh. Zajímavé je, že je zachráněn hlavně díky rakvi svého přítele Queequega. V závěru díla je tato rakev jedinou věcí, která zůstane bez porušení a Ishmaela zvládne udržet nad vodou. Přežití Ishmaela má v díle symbolický, až biblický, význam:

„On the second day, a sail drew near, nearer, and picked me up at last. It was the devious-cruising Rachel, that in her retracing search after her missing children, only found another orphan.“¹³²

¹³¹ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 135. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹³² *Tamtéž*, Epilogue.

Ishmael je zachráněn lodí Rachel, která představuje biblickou postavu z první části hebrejské bible, Genesis. Rachel zoufale touží otěhotnět, ale početí se jí zprvu nedaří. Rozhodne se přimět svého muže Jacoba, aby zplodil děti s její služkou Bilhah. Nakonec se Rachel podaří otěhotnět a svému muži Jacobovi porodí dva syny.¹³³ Rachel by mohla symbolizovat mateřství a péči. V *Moby-Dickovi* (podobně jako v Jeremiášově biblickém proroctví) marně hledá své děti:

*„But by her still halting course and winding, woeful way, you plainly saw that this ship that so wept with spray, still remained without comfort. She was Rachel, weeping for her children, because they were not.“*¹³⁴

Zajímavé tedy je, že loď Rachel nevystupuje pouze na konci příběhu jakožto zachránkyně. V kapitole 128 se dovídáme, že její kapitán zoufale prosí Achaba o pomoc při hledání ztraceného syna. Opět zde vidíme symboliku spjatou s biblickou postavou Rachel, která usilovně touží po dětech, snaží se je najít a má obavy o jejich osud. Příkladem je následující úryvek:

*“My boy, my own boy is among them. For God’s sake—I beg, i conjure”—here exclaimed the stranger Captain to Ahab, who thus far had but icily received his petition. “For eight-and-forty hours let me charter your ship—I will gladly pay for it, and roundly pay for it—if there be no other way—for eight-and-forty hours only—only that—you must, oh, you must, and you shall do this thing.”*¹³⁵

Biblický význam však nenesou pouze jméno lodi Rachel. Pequod potkává na moři mnoho dalších lodí. Achab je při setkání s kapitány těchto lodí zvědavý, zda nebyla někde spatřena Bílá velryba. Tyto lodě mají rovněž alegorická jména. Například loď The Virgin (Panna), odkazující k Matoušovu podobenství o deseti družičkách.¹³⁶

¹³³ ISBOUITS, Jean-Pierre. The Bible’s original love triangle: Jacob, Leah, and Rachel. *National Geographic* [online]. 2019 [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/jacob-leah-rachel-love-triangle>

¹³⁴ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 128. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹³⁵ *Tamtéž*, chapter 128.

¹³⁶ Matouš: o deseti družičkách. *On-line Bible* [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://onlineb21.bible21.cz/bible.php?kniha=matous>

„His ship was indeed what in the Fishery is technically called a clean one (that is, an empty one), well deserving the name of Jungfrau or the Virgin.“¹³⁷

Další loď, se kterou se Pequod potkává, se jmenuje The Rose-Bud (Růžové poupě).

„Upon her head boards, in large gilt letters, he read “Bouton de Rose,”—Rose-button, or Rose-bud; and this was the romantic name of this aromatic ship.“¹³⁸

Když Pequod potká loď The Bachelor (Mládenec), můžeme si všimnout, jak protikladné tyto dvě lodě jsou. Pequod míří do dálek oceánu za nejistým cílem a bez špetky radosti. Bachelor se naopak vrací domů se sudy plnými cenné vorvaniny a jeho posádka překypuje radostí.

„And thus, while the one ship went cheerily before the breeze, the other stubbornly fought against it; and so the two vessels parted; the crew of the Pequod looking with grave, lingering glances towards the receding Bachelor; but the Bachelor’s men never heeding their gaze for the lively revelry they were in.“¹³⁹

Poslední loď, se kterou se Pequod setkává, se nazývá The Delight (Rozkoš). Tato loď se nedávno potkala s Bílou velrybou. Při tomto setkání došlo k poničení lodi, několik mužů se utopilo a jeden byl zabit. Achaba zajímá pouze to, zda se The Delight podařilo zabít Bílou velrybu, což se jí nepodařilo. Kapitán této lodi se chystá pohřbít jednoho z mrtvých mužů, čemuž se Achab chce vyhnout. Lodi Rozkoš však uniká pouze zdánlivě, protože na vlastní lodi nese symbol smrti:

“In vain, oh, ye strangers, ye fly our sad burial; ye but turn us your taffrail to show us your coffin!”¹⁴⁰

Z tohoto úryvku je patrné, že Achab se nechce zúčastnit pohřbu, neboť je mu taková událost nepříjemná. Nepřipouští si, že by při honu za Bílou velrybou mohl zemřít. Kapitán lodi The Delight však dává zcela jasně najevo, že on přišel pouze o několik mužů, zatímco

¹³⁷ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 81. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹³⁸ *Tamtéž*, chapter 91.

¹³⁹ *Tamtéž*, chapter 115.

¹⁴⁰ *Tamtéž*, chapter 131.

Pequod se řítí do záhuby celá. Kapitán The Delight také tvrdí, že harpuna, která by mohla Bílou velrybu zabít, není ještě ukuta. S tím však Achab nesouhlasí, neboť je přesvědčen, že jeho harpuna byla k zabití Bílé velryby předurčena.

“The harpoon is not yet forged that ever will do that,” answered the other, sadly glancing upon a rounded hammock on the deck, whose gathered sides some noiseless sailors were busy in sewing together.

“Not forged!” and snatching Perth’s levelled iron from the crotch, Ahab held it out, exclaiming—“Look ye, Nantucketer; here in this hand i hold his death! Tempered in blood, and tempered by lightning are these barbs; and i swear to temper them triply in that hot place behind the fin, where the White Whale most feels his accursed life!”¹⁴¹

Motiv tragického osudu lodi i posádky můžeme najít také v Poeově díle *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*. Posádka v příběhu postupně umírá a v závěru přežijí jenom dvě hlavní postavy– A. G. Pym a Peters.

Zajímavé je, že jak Melville, tak i Poe píše ve svých románech o kanibalismu. Tento obraz pomáhá utvářet hrůzostrašnou atmosféru celého příběhu. Poe toto morbidní téma ještě více umocňuje, neboť posádka je nucena kvůli nesnesitelnému hladu vylosovat jednoho z přeživších, který bude ostatními sněden. Je vylosován Parker, který je okamžitě zabit a obětován pro záchranu ostatních.

„Let it suffice to say that, having in some measure appeased the raging thirst which consumed us by the blood of the victim, and having by common consent taken off the hands, feet, and head, throwing them, together with the entrails, into the sea, we devoured the rest of the body, piecemeal, during the four ever memorable days of the seventeenth, eighteenth, nineteenth, and twentieth of the month.”¹⁴²

¹⁴¹ Tamtéž, chapter 131.

¹⁴² POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. chapter 12. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

Poe mimo jiné používá v díle také motiv zrady. Příkladem je situace, kdy se posádka setká na ostrově Tsalal s domorodými obyvateli. Ti se k cizincům zprvu chovají zdánlivě velice přátelsky.

„We noticed, however, with some surprise, that they were now entirely without arms; and, upon questioning Too-wit in relation to this circumstance, he merely answered that Mattee non we pa pa si—meaning that there was no need of arms where all were brothers.“¹⁴³

Následuje ovšem zrada a většina posádky je jimi pohřbena zaživa pod uvolněnou zemí. Tento druh nečekané a náhlé smrti je pro Poeovu tvorbu zcela typický.

„I firmly believe that no incident ever occurring in the course of human events is more adapted to inspire the supremeness of mental and bodily distress than a case like our own, of living inhumation.“¹⁴⁴

Další zajímavostí je, že postavy se v analyzovaných dílech velice liší svojí povahou i vzhledem. Jak již bylo zmíněno v teoretické části, Melville měl zkušenost s různými etnickými skupinami a jejich kulturami. Tato kulturní různorodost se odráží i v *Moby-Dickovi*. I přes kulturní odlišnosti však v díle nalezneme motiv přátelství a laskavosti. Příkladem je vztah Ishmaela a Queequega. Ishmael je zprvu zaskočen, že má strávit noc s podivným harpunářem, a nemá ze setkání příliš dobré pocity.

Následující úryvek ze třetí kapitoly je toho důkazem:

“My boy,” said the landlord, “you’ll have the nightmare to a dead sartainty.”

“Landlord,” i whispered, “that aint the harpooneer is it?”

“Oh, no,” said he, looking a sort of diabolically funny, “the harpooneer is a dark complexioned chap. He never eats dumplings, he don’t—he eats nothing but steaks, and he likes ’em rare.”

“The devil he does,” says I. “Where is that harpooneer? Is he here?”

“He’ll be here afore long,” was the answer.

¹⁴³ *Tamtěž*, chapter 20.

¹⁴⁴ *Tamtěž*, chapter 21.

„I could not help it, but i began to feel suspicious of this “dark complexioned” harpooneer. At any rate, i made up my mind that if it so turned out that we should sleep together, he must undress and get into bed before i did.“¹⁴⁵

Později se Ishmael dovídá, že Queequeg není pouze záhadný harpunář tmavé pleti. Je navíc kanibal, což Ishmaelovy obavy ještě více stupňuje.

“Don’t be afraid now,” said he, grinning again, “Queequeg here wouldn’t harm a hair of your head.”

“Stop your grinning,” shouted I, “and why didn’t you tell me that that infernal harpooneer was a cannibal?”

“I thought ye know’d it;—didn’t i tell ye, he was a peddlin’ heads around town?—but turn flukes again and go to sleep. Queequeg, look here—you sabbee me, i sabbee—you this man sleepe you—you sabbee?”

“Me sabbee plenty”—grunted Queequeg, puffing away at his pipe and sitting up in bed.¹⁴⁶

Již na začátku čtvrté kapitoly se však dovídáme, že Queequeg je zcela neškodná a milující bytost. Budí sice strach svým vzhledem, ale jak je v románu doslova popsáno, nezkřivil by nikomu ani vlasek. Naopak je zcela zřejmé, že se během společného přenocování o Ishmaela láskyplně stará. Melville se nám tím zřejmě snaží ukázat, že vzhled ani původ člověka nemá vliv na jeho morální charakter.

„Upon waking next morning about daylight, i found Queequeg’s arm thrown over me in the most loving and affectionate manner.“¹⁴⁷

Nepatrný problém spočívá v jazykové bariéře. Queequeg je totiž poměrně nigramotný. Komunikace mezi ním a Ishmaelem proto zprvu lehce vázne.

¹⁴⁵ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 3. ISBN 978-0-14-200008-3.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, chapter 3.

¹⁴⁷ *Tamtéž*, chapter 4.

“You gettee in,” he added, motioning to me with his tomahawk, and throwing the clothes to one side. He really did this in not only a civil but a really kind and charitable way. I stood looking at him a moment. For all his tattooings he was on the whole a clean, comely looking cannibal.“¹⁴⁸

Navzdory tomu, jak jsou tyto dvě postavy odlišné, stanou se z nich přátelé a společně se nalodí na velrybářskou loď Pequod.

Motiv přátelství se objevuje také v Poeově díle *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*. Hlavní postava A. G. Pym tráví mnoho času se svým přítelem Augustem, který mu vypráví příběhy o moři. Díky tomu Arthur zatouží po námořním dobrodružství, obelže svou rodinu a tajně se nalodí na velrybářskou loď. Odchod Arthura na moře zřejmě znamená, že za sebou zanechává své mládí a nevinnost.

„I used frequently to go home with him, and remain all day, and sometimes all night. We occupied the same bed, and he would be sure to keep me awake until almost light, telling me stories of the natives of the Island of Tinian, and other places he had visited in his travels.“¹⁴⁹

Mezi Ishmaelem a A. G. Pymem tak můžeme najít jistou podobnost. Obě postavy touží po dobrodružství, které jim přináší plavba po moři.

Arthur je zprvu, podobně jako Ishmael, plný dojmů ze života na moři. To však vystřídá krutá realita. Na moři zažije vzpouru, kanibalismus a také smrt svého přítele Augusta. Z Arthura se postupně stává zkušený námořník, což zřejmě symbolizuje vstup do života dospělých.

Melville, v souladu s biblickou symbolikou, používá v *Moby-Dickovi* motiv křtu. Ten probíhá na palubě Pequody. Achab však tradiční rituál převrací, křtí svou harpunu ve jménu ďábla a přeje smrt Bílé velrybě. Svým harpunářům nařídí tasit zbraně a celou tuto skupinu obklopí v kruhu ostatní námořníci. Achab nechá mezi námořníky kolovat džbán

¹⁴⁸ Tamtéž, chapter 3.

¹⁴⁹ POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. chapter 1. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

a nakonec nařídí, aby harpunáři zkřížili své kopí přímo před ním. Místo, kde se zbraně setkají, Achab stiskne a dychtivě hledí na své harpunáře. Nakonec naplní tuleje harpun ohnivou vodou ze džbánu a celý obřad je u konce. Následující úryvek tuto scénu popisuje:

“Now, three to three, ye stand. Commend the murderous chalices! Bestow them, ye who are now made parties to this indissoluble league. Ha! Starbuck! but the deed is done! Yon ratifying sun now waits to sit upon it. Drink, ye harpooneers! drink and swear, ye men that man the deathful whaleboat’s bow—Death to Moby Dick! God hunt us all, if we do not hunt Moby Dick to his death!”¹⁵⁰

Kapitán Achab svým chováním v *Moby-Dickovi* pravděpodobně symbolizuje zlo. Je velice silný a odhodlaný jít si za svým cílem – chce zabít velrybu, která ho připravila o nohu. I přes svoji vůli nedokáže rozpoznat přírodní síly, které jsou mnohem mocnější než on. Bílou velrybu sice zraní, ale nedokáže ji zabít a je stažen do hlubin lanem své vlastní harpuny. Kvůli jeho sobeckým činům přijde o život také celý zbytek posádky (kromě vypravěče Ishmaela, který je zachráněn).

„His three boats stove around him, and oars and men both whirling in the eddies; one captain, seizing the line-knife from his broken prow, had dashed at the whale, as an Arkansas duellist at his foe, blindly seeking with a six inch blade to reach the fathom-deep life of the whale. That captain was Ahab.”¹⁵¹

Kapitán Achab je v románu charakterizován velmi detailně. Dalo by se říci, že Ishmael Achaba neodsuzuje, spíše se mu snaží porozumět.

V obou analyzovaných dílech jsou velmi podrobně popsány lodě, které, jak již bylo zmíněno, mají symbolický význam. Příkladem je následující úryvek z *Moby-Dicka*, kde Ishmael popisuje loď Pequod.

„She was a ship of the old school, rather small if anything; with an old-fashioned claw-footed look about her. Long seasoned and weather-stained in the typhoons and calms of

¹⁵⁰ HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. Penguin classics, chapter 41. ISBN 978-0-14-200008-3

¹⁵¹ *Tamtéž*, chapter 36.

all four oceans, her old hull's complexion was darkened like a French grenadier's, who has alike fought in Egypt and Siberia. ¹⁵²

Stejně jako v *Moby-Dickovi*, tak i v Poeově díle *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* můžeme najít detailní popis lodí. Příkladem je následující úryvek z kapitoly 14.

„The Jane Guy was a fine-looking topsail schooner of a hundred and eighty tons burden. She was unusually sharp in the bows, and on a wind, in moderate weather, the fastest sailer i have ever seen.“ ¹⁵³

Dále můžeme najít detailní popis velrybářské lodi *Grampus*.

„She was an old hulk, and scarcely seaworthy when all was done to her that could be done.“ ¹⁵⁴

V Poeově díle je významný také motiv ztroskotání. Posádka ztroskotá na ostrově *Tsalal*, který obývají domorodí obyvatelé tmavé pleti. Tito obyvatelé zřejmě symbolizují temnotu. Mají černé zuby, bojí se bílé barvy a při setkání s touto barvou vykřikují záhadná slova. Pohled na cokoli bílého je tak pro ně velmi nepříjemný, až děsivý.

„Tekeli-li! was the cry of the affrighted natives of Tsalal upon discovering the carcass of the white animal picked up at sea.“ ¹⁵⁵

Kontrast bílé a černé je v Poeově románu velmi výrazný. Stejně jako Melville, i Poe klade důraz na symboliku barev.

V poslední kapitole Poeova příběhu se Arthurovi a Petersovi podaří z ostrova uniknout a s sebou vezmou také rukojmí – domorodého muže jménem *Nu-nu*. Není zcela jasné, proč se domorodé obyvatelstvo bojí bílé barvy. Nicméně nechuť k bílé barvě jasně dokazuje

¹⁵² *Tamtéž*, chapter 16.

¹⁵³ POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. chapter 14. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

¹⁵⁴ *Tamtéž*, chapter 3.

¹⁵⁵ *Tamtéž*, note.

také chování Nu-nu, který je této barvě při únosu opakovaně vystavován. Trpí například křečemi, když Arthur vytáhne bílý kapesník.

„Nu-Nu was seated at my elbow, and the linen accidentally flaring in his face, he became violently affected with convulsions. These were succeeded by drowsiness and stupor, and low murmurings of Tekeli-li! Tekeli-li!“¹⁵⁶

Zatímco jejich kánoe pluje dále na jih tajemnou džunglí, voda je najednou teplá a mléčná. Z nebe padá bílá popelavá hmota a objevují se bílí ptáci. Na konci příběhu Poe popisuje velkou zahalenou postavu, která stojí v bílé oponě. Voda oceánu svítí a vše je zalito světlem. Nu-nu je natolik vyděšený neustálou přítomností bílé barvy a světla, že nakonec pomalu umírá. Světlo pravděpodobně symbolizuje osvobození Arthura a Peterse od hrůz, kterými si na moři prošli. Jejich duše, které byly poskvrněny kvůli boji o přežití, jsou tak vykoupeny.

„Hereupon Nu-Nu stirred in the bottom of the boat; but, upon touching him, we found his spirit departed. And now we rushed into the embraces of the cataract, where a chasm threw itself open to receive us. But there arose in our pathway a shrouded human figure, very far larger in its proportions than any dweller among men. And the hue of the skin of the figure was of the perfect whiteness of the snow.“¹⁵⁷

Oba romány mají otevřený konec. Je zřejmé, že Ishmael v *Moby-Dickovi* přežije, aby mohl vyprávět tajemný a dramatický námořní příběh. Jako jediný je zachráněn, ale jeho další vývoj už není čtenářům znám.

Co se stane s Arthurem a Petersem v Poeově románu, také není úplně jasné. Lze říci, že hlavní postavy jsou v závěru spaseny, očištěny od hříchů a putují směrem do ráje. Zajímavé je, že na začátku románu je uvedeno, že se jedná o skutečný příběh. Otevřený konec románu však vysvětluje tvrzení, že zbývající kapitoly Arthurova vyprávění byly ztraceny.

„The circumstances connected with the late sudden and distressing death of Mr. Pym are already well known to the public through the medium of the daily press. It is feared that

¹⁵⁶ *Tamtéž*, chapter 25.

¹⁵⁷ *Tamtéž*, chapter 25.

*the few remaining chapters which were to have completed his narrative, and which were retained by him, while the above were in type, for the purpose of revision, have been irrecoverably lost through the accident by which he perished himself.*¹⁵⁸

Je tedy možné říci, že otevřeným koncem obou románů dávají Poe i Melville čtenářům značný prostor pro jejich imaginaci.

¹⁵⁸ *Tamtéž*, note.

Závěr

Cílem této práce bylo přiblížit a porovnat dva americké autory, E. A. Poea a H. Melvilla, jejich život a vnější vlivy na jejich tvorbu. Zároveň byla provedena stručná komparace s ostatními autory té doby. Následně byly v praktické části analyzovány dva romány: *Moby-Dick* od Melvilla a Poeovo dílo *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*. Hlavní důraz byl kladen na symboliku a témata spojená s tajemstvím. Práce se mimo jiné zaměřila na přiblížení literárního směru romantismu, který výrazně ovlivnil společnost celého 19. století, a autoři té doby po sobě zanechali nespočet významných literárních děl. E. A. Poe a H. Melville, ač nebyli ve své době příliš pochopeni, se nyní právem řadí k nejslavnějším autorům amerického romantického období. Jejich díla, popisující napínavou námořní výpravu, jsou celosvětově známá.

Melville se ve svém díle *Moby-Dick* snaží vyličít obtížný a zároveň vzrušující život na moři. Popisuje reálnou plavbu, která má symbolický význam a odkazuje k biblickým motivům. Zároveň popisuje námořní práci, neboť i on sám měl zkušenosti s plavbou po moři, což se v jeho díle působivě odráží. Poe naopak do napínavého námořního příběhu přidává fantazijní prvky a temnou atmosféru.

Lze říci, že Melville se zabývá hlavně otázkami smyslu života, konkrétně otázkami souvisejícími s Bohem a vírou. Poea zajímá zvláště tajemství lidského chování. Pokouší se především zjistit, proč se lidé dopouštějí zlých věcí. Ve svých dílech dává hlavní důraz na lidské svědomí a zaměřuje se přednostně na symbolismus.

Téma moře a oceánu je evidentní v obou dílech analyzovaných autorů. Je zřejmé, že oba autoři byli tímto tématem fascinováni, neboť v hlubinách oceánu se nachází mnoho tajemství, která člověk nemůže nikdy zcela poznat. Jak již bylo zmíněno, Melville byl navíc také námořníkem, což ho při psaní románu silně ovlivnilo.

Zatímco Melville dává důraz na reálnou podobu cesty po moři, Poe střídá realitu s fantazií. Někdy se realita a fantazie v jeho díle protne, takže čtenář neví, co je nadpřirozené a co ne. Nadpřirozeno může být popsáno jako vše, co není považováno za normální a reálné. Může to být konkrétní bytost nebo událost. Je to něco, co se vychyluje z přirozeného řádu, a proto je to pro čtenáře děsivé.

Na rozdíl od Melvilla používá Poe jako základ svého románu hororovou atmosféru, která okamžitě vtáhne čtenáře do dění příběhu. Dosahuje toho prostřednictvím tématu smrti, šílenství, násilí apod. Taková témata následně vzbuzují ve čtenáři hrůzu a úzkost. Téma smrti je nicméně evidentní u obou analyzovaných děl. Poe však, na rozdíl od Melvilla, častěji zobrazuje násilnou smrt, způsobenou například zavražděním.

Je zřejmé, že Melville procházel určitou životní skepsí, týkající se víry. Byl sice člověkem silně věřícím, ale v jistých ohledech můžeme najít i jeho pochybnosti. V románu *Moby-Dick* se silně odráží jeho zájem o náboženské otázky, a to především díky biblickým symbolům.

Oba autoři dávají velký důraz na symboliku barev. Největšího kontrastu dosahuje Poe, když se v temných pasážích románu objevuje bílá barva nebo světlo. Nad symbolikou bílé barvy však uvažuje také Melville, a to především v souvislosti s Bílou velrybou.

Melvillova Bílá velryba je nejvýraznějším symbolem z celého románu. Tento záhadný tvor je symbolem tajemství, přírody a Boží moci. Velrybu nemůže nikdo přemoci, neboť by se tak postavil samotné přírodě. Je zřejmé, že s Bílou velrybou je také spojen motiv utrpení a bolesti, když je námořníky krvelačně lovena.

Oba autoři ve svých románech píšou o různých etnických skupinách a kulturách. V Poeově románu je asi nejvíce nápadný ostrov Tsalal, kde žije záhadné domorodé obyvatelstvo. Zvláštní je, že tyto obyvatelé mají panický strach z bílé barvy, ale nevíme zcela jistě, proč tomu tak je, jde o příklad iracionálního jednání. Oba autoři také píšou o kanibalismu. Zatímco v Poeově románu je kanibalismus zapříčiněn bojem o vlastní přežití, v Melvillově příběhu není líčen tak podrobně a naturalisticky. Jedna z hlavních postav jménem Queequeg je kanibal, což zprvu vyděsí jak vypravěče Ishmaela, tak i čtenáře. Vzápětí se ale ukáže, že Queequeg je milující a přátelská bytost.

Výrazný je také motiv přátelství, který se objevuje v obou románech. Tyto dva romány dále sdílejí dobrodružný styl a napínavou atmosféru. V Melvillově románu se však objevuje více úvah a filozofických otázek, což má souvislost s autorovým meditováním o smyslu života. Poe spíše upřednostňuje temná a drastická témata (jako je například pohřbívání zaživa), a především volí rychlý dějový spád.

Oba autoři rozvíjejí symboliku moře jako tajemného, neznámého a nepodmanitelného prostoru, který člověka přitahuje a zároveň v něm vyvolává pocit iracionální úzkosti. Tato úzkost je spojená s odvěkým strachem ze smrti a konečnosti lidského života, ale i se strachem ze zla, které může člověka obklopovat, ale také se skrývat v nitru jeho duše.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Některé myšlenky této diplomové práce vyplývají z konzultací.

Summary

The aim of this diploma thesis is to introduce and compare two American authors, their lives and the external influences on their works. At the same time, a brief comparison with other authors from that period is made. The practical part introduces the analysed works: *Moby-Dick* by Melville and Poe's work *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket*. The main emphasis is laid on symbolism and the themes related to mystery. The thesis also deals with the Romantic period, which heavily influenced the 19th-century society. The authors who wrote their works during this period enriched the world by countless literary works. Though E.A Poe and H. Melville were not understood during their lifetime, they belong to the most famous authors of the whole American Romanticism. Their works describing the naval journeys are famous all over the world.

In his masterpiece *Moby-Dick*, Herman Melville tries to portray the difficult but also exciting life on the sea. The description of the voyage has a symbolic meaning pointing to the biblical archetypes. His description of the naval routine is impressively reflected in his work, which is based on his personal experience of sailing. On the other hand, Poe enriches his thrilling naval story with fantastic elements and dark atmosphere.

It is possible to say that Melville deals with the questions about the meaning of life and the questions related to God and faith. The mysteries of human behavior is the theme that Poe extraordinarily focuses on. He tries to figure out why people do bad things. In his works, Poe concentrates on human consciousness and mainly focuses on symbolism.

The theme of the ocean is evident in both author's analysed works. It is obvious that both of them were fascinated by this theme. The secrets that humans are not able to see lie in the depths of the ocean. As mentioned above, Melville himself had a strong experience of sea and this fact is definitively a source of inspiration for him.

While Melville emphasizes the real form of the ocean voyage, Poe mixes reality with imagination. Sometimes the reality and imagination meet each other so convincingly that the readers are not able to distinguish what is real and what is just a fantasy.

The supernatural can be described as everything, which is not considered as normal and real. It can be caused by a particular creature or event. It is something that deviates from the natural order and that is why it is so frightening.

In contrast to Melville, Poe uses horror atmosphere as a base of his story, which catches the reader into the plot. He reaches that through the theme of death, madness, violence etc. Those themes evoke terror and anxiety in the reader's mind. The theme of death is obvious in both analysed works. Poe, in contrast to Melville, depicts a violent death, e.g. caused by murder.

It is obvious that Melville went through the crisis of faith. He was a strongly believing individual, however, in some ways we can find his doubts. In *Moby-Dick*, an interest in religious questions is reflected. It can be observed in the frequent usage of the biblical symbols.

Both authors put a great emphasis on the symbolism of colours. The greatest contrast is reached by Poe, when in the darkest parts of the plot suddenly appear lights or white colour. Nevertheless, Melville also considers the symbolism of the white colour, especially in connection with *Moby-Dick*.

Melville's *Moby-Dick* is the most distinctive symbol of the whole story. This enigmatic creature probably symbolizes mystery, nature and God's power. No one can defeat him, otherwise he would stand against the forces of nature. It is obvious that *Moby-Dick* is connected to the motifs of suffering and pain when he is blood-hunted by sailors.

Both authors write about different ethnic groups and cultures in their novels. In Poe's work there is an island called Tsalal, where mysterious native inhabitants live. It is strange that these inhabitants are panically afraid of everything that is white. The reason why it is so, remains unknown. The motif of cannibalism appears in both authors' works. While in Poe cannibalism is caused by the struggle for survival, in Melville's novel it is not described in such detail and naturalism. One of the main characters called Queequeg is a cannibal, which at first scares both the narrator and the reader but later it turns out that he is a loving and friendly being.

The motif of friendship, which appears in both novels, is also prominent. Both novels also share an adventurous style and thrilling atmosphere. However, more reflections and

philosophical questions appear in Melville's novel, which is related to the author's meditation on the meaning of life. On the other hand, Poe prefers dark and drastic themes (such as burial alive), and above all, he chooses a rapid plot.

Both authors develop the symbolism of the sea as a mysterious, unknown and invincible space that attracts attention and at the same time evokes a feeling of irrational anxiety. This anxiety is associated with the ancient fear of hidden evil, which may surround humans but also hide in their souls.

Seznam použité literatury

Primární zdroje

HERMAN, Melville. *Moby-Dick, or, The Whale*. 150th anniversary ed. New York, N.Y.: Penguin Books, 2001. ISBN 978-0-14-200008-3.

POE, Edgar Allan. *The Narrative of Arthur Gordon Pym of Nantucket* [online]. EBook-No 51060. USA: Project Gutenberg, 2016 [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/51060/51060-h/51060-h.htm>

Sekundární zdroje

BRADFORD, Adam C. *Communities of Death: Whitman, Poe, and the American Culture of Mourning*. University of Missouri Press, 2014. ISBN 9780826220196.

CORTÁZAR, Julio. *Cuentos Completos: Prologo, traduccion y notas de Julio Cortazar by Edgar Allan Poe*. Španělsko: Augur Libros, 2008. ISBN 9788493669126.

GOWER, Martha M. *Whitman's and Melville's Civil War: a Comparison of Drum-Taps and Battle-Pieces*. Charleston, 1974. Masters Theses. Eastern Illinois University.

GRAVES, Charles Marshall, ed. *Selected Poems and Tales of Edgar Allan Poe: Edited With Introduction and Notes by Charles Marshall Graves, B. A.* New York: Franklin Classics, 2018. ISBN 9780344551123.

HRBATA, Zdeněk a Martin PROCHÁZKA. *Romantismus a romantismy: pojmy, proudy, kontexty*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1060-4.

HUTCHISSON, James. *Edgar Allan Poe: Selected Poetry and Tales*. Peterborough: Broadview Press, 2012. ISBN 9781554810468.

LAGARDE, André a Laurent MICHARD. *Francouzská literatura 19. století*. Praha: Garamond, 2008. ISBN 978-80-7407-026-6.

LOVEJOY, Arthur O., ABRAMS, M.H., ed. *English Romantic Poets: Modern Essays in Criticism: Cornell University*. 2nd edition. London Oxford New York: Oxford University Press, 1975. ISBN 978-0195019469.

MELVILLE, Herman, DAVIS, Merrell R. A William H. GILMAN, ed. *The letters of Herman Melville*. Yale University Press, 1965.

MOSKOWITZ, Samuel. *The Man Who Called Himself Poe*. New York: Doubleday, 1969. ISBN 9780385085373.

POE, Edgar Allan a Gary Richard THOMSON. *The selected writings of Edgar Allan Poe: authoritative texts, backgrounds and contexts, criticism*. New York: W.W. Norton & Co., 2004. ISBN ISBN 9780393972856.

POE, Edgar Allan. *Havran: The Raven*. Vydání druhé. Přeložil Petr KRUL, ilustroval Jiří SLÍVA. Praha: Radix, spol. s r.o., 2021. ISBN 978-80-87573-50-1.

RAPPORT, Michael. *Evropa devatenáctého století*. Praha: Vyšehrad. Dějiny Evropy (Vyšehrad), 2011. ISBN 978-80-7429-061-9.

SEKINE, Masahiro. *A Poetics of Hybridity: Herman Melville's Oceanic Imagination and Generic Heterogeneity: Wordsworth's Preface to Lyrical Ballads*. 2015. A Dissertation. Rikkyo University. Vedoucí práce Prof. Tomoyuki Zettsu Co-Supervisor and Prof. Kazuhiko Goto.

SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-18-X.

SPENGMANN, William a Jessica F. ROBERTS. *Nineteenth-Century American Poetry*. New York: Penguin, 1996. ISBN 9780140435870.

VRÁNKOVÁ, Kamila. *Metamorphoses of the Sublime: From Ballads and Gothic Novels to Contemporary Anglo-American Children's Literature*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2019. ISBN 978-80-7394-753-8.

Internetové zdroje

American Masters. Edgar Allan Poe: Buried Alive (Lord Byron, Poe, and Poetry): stream. *PBS Learning-Media* [online]. PBS Learning Media, 2017 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.pbslearningmedia.org/resource/poe17-ela-byron/lord-byron-poe-and-poetry-edgar-allan-poe-buried-alive/>

BECKER, George J. *James Fenimore Cooper and American Democracy* [online]. USA: National Council of Teachers of English, 1956 [cit. 2021-11-17]. ISSN 00100994. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/372369>

COLERIDGE, Samuel Taylor. The Rime of the Ancient Mariner. *Poetry foundation* [online]. 1834 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/43997/the-rime-of-the-ancient-mariner-text-of-1834>

Edgar Allan Poe and Literary Criticism. *National Park Service* [online]. [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/articles/poe-literarycritic.htm>

ELLISON, Murray. *The Poe Museum: Sonnet-to Science: Poe's Early Ambivalence About 19th-Century Technologies* [online]. November 22, 2016 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://poemuseum.org/sonnet-to-science-poes-early-ambivalence-about-19th-century-technologies/>

- HAYFORD, Harrison. *Hawthorne, Melville, and the Sea* [online]. The New England Quarterly, 1946 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/361227?seq=1>
- HAWTHORNE, Nathaniel. *Young Goodman Brown* [online]. Wildside Press, 2005 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <http://www.pdfstore.com/young-goodman-brown/>
- Herman Melville Biography. *The Biography.com website* [online]. 2014 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://www.biography.com/writer/herman-melville>
- HUGO, Victor a Thomas W. MOY, RHYS, Ernest, ed. *Toilers of the Sea* [online]. EBook-No. 32338. Public domain in the USA, Project Gutenberg, 2010 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/ebooks/32338>
- ISBOUITS, Jean-Pierre. The Bible's original love triangle: Jacob, Leah, and Rachel. *National Geographic* [online]. 2019 [cit. 2022-05-14]. Dostupné z: <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/jacob-leah-rachel-love-triangle>
- Jonáš: kapitola 2. *On-line Bible* [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://on-line-bible21.cz/bible.php?kniha=jonas>
- KEATS, John. Ode to a Nightingale. *Poetry foundation* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/44479/ode-to-a-nightingale>
- Leviathan: Middle Eastern mythology. *Britannica* [online]. The Editors of Encyclopaedia Britannica [cit. 2022-05-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Hebrew-Bible/Books-of-the-Hebrew-Bible>
- LIPTAK, Andrew. The Strange Tale of Edgar Allan Poe and Jules Verne. *Kirkus Reviews* [online]. 2012 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://www.kirkusreviews.com/news-and-features/articles/strange-tale-edgar-allan-poe-and-jules-verne/>
- LOWRIE, Robyn. Herman Melville and Jules Verne: Two Undersea Worlds Collide. *MY FRENCH QUEST: Adventures in Literature, French Culture and Language Acquisition* [online]. 2020 [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://frenchquest.com/2020/11/21/herman-melville-and-jules-verne-two-undersea-worlds-collide/>
- Matouš: o deseti družičkách. *On-line Bible* [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné z: <https://on-line-bible21.cz/bible.php?kniha=matous>
- MELVILLE, Herman. *Bartleby, the Scrivener: a Story of Wall-Street* [online]. EBook-No 11231. USA: Project Gutenberg, 2004 [cit. 2021-11-17]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/11231/pg11231.html>
- MELVILLE, Herman. *Redburn: His First Voyage* [online]. The Project Gutenberg, 2003 [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/8118/8118-h/8118-h.htm>

MELVILLE, Herman. *Battle-Pieces and Aspects of the War* [online]. Project Gutenberg, 2004 [cit. 2022-05-01]. Supplement. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/12384/12384-h/12384-h.htm>

Nasrullah Mambrol. Analysis of Herman Melville's Novels. *Literary Theory and Criticism* [online]. 2018 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://literariness.org/2018/07/12/analysis-of-herman-melvilles-novels/>

Nathaniel Hawthorne. *Poetry foundation* [online]. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.poetry-foundation.org/poets/nathaniel-hawthorne>

PAVLOVSKÝ, Jakub. Kam až lze sledovat sen? *Host 7 dní online* [online]. 2019 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <http://www.h7o.cz/kam-az-lze-sledovat-sen/>

POE, Edgar Allan. *Edgar Allan Poe, Storyteller: Seven Stories Adapted from the Original* [online]. 2013 [cit. 2021-11-12]. ISBN 9781624250.

Poets.org [online]. New York: Academy of American Poets [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://poets.org>

POE, Edgar Allan. *Tales of the Grotesque and Arabesque: Open library edition* [online]. Philadelphia: Lea and Blanchard, 1840 [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://archive.org/details/talesofgrotesque01poe/page/n11/mode/2up>

POE, Edgar Allan. *The Works of Edgar Allan Poe: The City in the Sea* [online]. 2000 [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.gutenberg.org/files/2151/2151-h/2151-h.htm#chap5.29>

RUST, Richard Dilworth. "I Love All Men Who Dive": Herman Melville and Joseph Smith. *BYU* [online]. Brigham Young University (Vol. 38, 1, 40) [cit. 2022-06-17]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/43042577>

SCHLUTZ, Alexander. *Purloined Voices: Edgar Allan Poe Reading Samuel Taylor Coleridge* [online]. The Johns Hopkins University Press, 2008 [cit. 2022-04-09]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25602142?seq=1>

Sir Walter Scott: Scottish writer. *Britannica* [online]. The Editors of Encyclopaedia Britannica [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Walter-Scott>

UKEssays. (November 2018). Nature in Romantic Literature. Retrieved from <https://www.ukessays.com/essays/english-literature/nature-in-romantic-literature-english-literature-essay.php?vref=1>

ULMANOVÁ, Hana. Já bych prosím raději ne. Herman Melville se zabývá otázkou, zda-li v jazyce můžeme vůbec něco smysluplného říci. *Český rozhlas* [online]. leden 2021 [cit. 2021-11-06]. Dostupné z:

<https://vtava.rozhlas.cz/vrcholy-americke-klasicke-prozy-kteri-autori-19-stoleti-nemeli-chybet-v-zadne-8402465/2>

ULMANOVÁ, Hana. Temný romantik. Nathaniel Hawthorne byl první prozaik, který se zabýval odvrácenou stránkou americké minulosti. *Český rozhlas: Vltava* [online]. 2021 [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://vtava.rozhlas.cz/vrcholy-americke-klasicke-prozy-kteri-autori-19-stoleti-nemeli-chybet-v-zadne-8402465/1>

WALSH, David. Interview with Professor Ian Duncan on Sir Walter Scott: The novel "as a kind of total environment of human life". *World Socialist Web Site* [online]. 2014 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.wsws.org/en/articles/2014/07/31/dunc-j31.html>

WELLEK, René. *The Concept of "Romanticism" in Literary History. I. The Term "Romantic" and Its Derivatives: Comparative Literature* [online]. University of Oregon: Duke University Press, 1949 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1768457?seq=1&cid=pdf-reference#reference_tab_contents

WHITMAN, Walt. The Wound-Dresser. *Poetry foundation* [online]. [cit. 2022-05-01]. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/53027/the-wound-dresser>

WILLIAMS, George W. *Croftangry's Castle and the House of Usher: Scott, Poe, and 'Decayed and lingering exotics': Studies in Scottish Literature: Vol. 44: Iss. 2* [online]. Concord University, 2018 [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://scholarcommons.sc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2212&context=ssl>

WOCH, Nicole. Melville, Anti-Transcendentalism, & Democracy: Moby-Dick as a Cautionary Tale. *Literary Matters* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: <https://www.literarymatters.org/1-2-melville-anti-transcendentalism-democracy-moby-dick-as-a-cautionary-tale/>